

НАУКА БЕЗ КОРДОНІВ
МІЖНАРОДНІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

*II Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

***“ЗИМОВІ НАУКОВІ ПІДСУМКИ
2017 РОКУ”***

Тези доповідей

Частина II

25 грудня 2017 р.

Дніпро
2017

УДК 0.82

ББК 94.3

Зимові наукові підсумки 2017 року: II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 25 грудня 2017 р. – Ч. 2. – Дніпро: НБК, 2017 – 112 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на II міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію “Зимові наукові підсумки 2017 року”. Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов’язковим.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Верховод І. С., Юхименко В. О. Шляхи підвищення ефективності виробництва молочної продукції в Україні.....	5
Залізна Л. В., Босак А. О. Суть і особливості інтелектуалізації експортної продукції.....	9
Коваленко А. О. Стратегії збуту товарів на підприємстві в контексті теорії трансакційних витрат.....	12
Максимчук А. І., Лазоренко Т. В. Рекламний менеджмент.....	16
Mitroshina К. М. Recruiting procedures improvement.....	20
Сиваченко М. М. Напрями підвищення ефективності здійснення державного фінансового моніторингу в Україні.....	23
Шестопалова А. Г. Концепція інформаційного менеджменту в малому бізнесі України.....	28

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бегас Л. Д. Робота з батьками дитина яких заїкається.....	34
Демченко О. П., Пилипенко Я. Р. Соціально обдарований студент як суб'єкт волонтерської діяльності.....	39
Зубрицька О. І., Бартків О. С. Особливості технології навчання у співробітництві.....	45
Карповець Х. М. Лінгводидактичний аспект навчання правопису у вищій школі.....	49
Косовець О. П. Принципи методичної системи навчання інформатики учнів професійно-технічних навчальних закладів в умовах інклюзії.....	53
Міхненко Г. Е. Формування системного мислення у процесі навчання іноземної мови.....	58

Мога Н. Д. Особенности спастических двигательных нарушений у детей раннего возраста.....	61
Подудало Т. П. Організаційно-педагогічні умови інклюзивного навчання молодших школярів з порушеннями мовлення.....	67
Рязанцева С. І., Хлівна Н. В. Використання методу проєктів у позааудиторній роботі.....	70
Токарчук А. О., Вавренюк М. Г., Петрик М. О., Бартків О. С. Характеристика технології дистанційного навчання.....	78
Хміль Н. А. Актуальні напрями дослідження проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі.....	84
Шиман О. І. Удосконалення змісту навчання інформатичної освітньої галузі у початковій школі.....	89
Яцькова О. О. Теоретико-методологічні засади використання технічної творчості при викладанні загальнотехнічних дисциплін....	94

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Інтріаго Е. П. М. Трампізм у контексті американської зовнішньополітичної традиції.....	102
Линник А. О., Чарських І. Ю. Чорнобильська катастрофа: міжнародна допомога та ліквідація наслідків техногенної аварії (1986-2017).....	106

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Верховод І. С.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки,

управління та адміністрування

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

Юхименко В. О.,

магістрант кафедри економіки,

управління та адміністрування

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

Молочне скотарство є важливою галуззю сільського господарства в Україні. Від його розвитку залежить ефективність функціонування молокопродуктового підкомплексу, завданням якого є забезпечення продовольчої безпеки держави. Молоко займає другу позицію в структурі валової продукції тваринництва і протягом останніх 5 років його частка становить близько 15 % [1, с. 3].

В останні роки в країні має місце занепад тваринницької галузі. Зокрема, відбувається стійке скорочення поголов'я худоби, зменшення виробництва молока. Залишається проблемою висока собівартість

виробництва молока, яка обумовлена неможливістю існуючих технологій забезпечити високу його якість. Змінилася структура виробництва – основними постачальниками молочної сировини стали не аграрні підприємства, а господарства населення. Вступ України до Світової організації торгівлі актуалізував питання дотримання якості молочної продукції в процесі виробництва і доведення до споживача.

Дослідження авторитетних міжнародних організацій вказують на позитивну динаміку розвитку галузі в майбутньому. Участь вітчизняних аграрних підприємств у цих процесах має стати стратегічною ціллю як для них, так і для всього агропромислового комплексу країни. Для цього має бути сформована національна концепція розвитку молочного скотарства. Вона має передбачати державне стимулювання та фінансову підтримку виробників молока, а також побудову відповідного інституційного середовища. Утворення прогресивних інституцій, як то оптові ринки сільськогосподарської продукції, має привести до якісної та динамічної зміни розвитку галузі. Відповідно, аграрні підприємства мають адаптувати свої маркетингові стратегії з орієнтацією на нові інституції [2, с. 14].

Стратегічно важливим є входження вітчизняних молокопереробних підприємств на міжнародні ринки агропродовольчої продукції. Це нерозривно пов'язано із впровадженням гармонізованої системи управління якістю. Стандарти якості молока країн Європейського Союзу значно вище, ніж в Україні, зокрема, молоко, яке за вітчизняними стандартами відноситься до I і II гатунку, стандартами ЄС визначається, як непридатне для використання. Лише молоко екстра та вищого гатунку задовольняють вимоги європейських стандартів. Основними вимогами до господарства-постачальника сирого молока для виробництва продукції, призначеної для експорту в ЄС є: відповідність молока стандартам ЄС; обов'язкова ідентифікація усіх тварин; здорове поголов'я, підтвержене

регулярними ветеринарними дослідженнями, облік молока, отриманого від хворих корів; забезпечення гігієни доїння, зберігання та транспортування молока; додержання стандартів годівлі; утримання та догляду за тваринами.

Підвищення ефективності виробництва молочної продукції аграрними підприємствами неможливе без урахування організаційно-економічних особливостей виробництва та розробки механізмів їх реалізації. Впровадження інтенсивних стратегій, дотримання стандартів сталого розвитку, розробка оптимальних раціонів годівлі, селекційна робота, ветеринарне обслуговування та санітарія, планування стада великої рогатої худоби – це основні стратегічні орієнтири для аграрних підприємств, які прагнуть до формування власної стійкості, ефективності та конкурентоспроможності на ринку молочної сировини.

Виробники молока пояснюють, що зростання цін в Україні повторює світову тенденцію подорожчання молока незважаючи на те, що рівень достатку українців значно нижчий, ніж у розвинених країнах.

Низька якість молока-сировини, яка постачається на молокопереробні підприємства, негативно відображається на цінах. Нині 65% молока-сировини надходить від господарств населення. У багатьох випадках таке молоко надходить неохолодженим, з підвищеною кислотністю, забруднене, розбавлене. Низька якість сировини зумовлює суттєве підвищення вартості її переробки. Для виробництва високоякісної молочної продукції із молока другого гатунку та негатурного молока підприємства додатково проводять подвійну пастеризацію, охолодження й очищення на спеціалізованому обладнанні, що призводить до непродуктивного збільшення енергетичних і трудових затрат [3, с. 124].

Нині підвищення цін на молочні продукти спричиняє також низький рівень використання потужностей вітчизняними молокопереробними підприємствами через скорочення кількості молока,

що надходить на промислову переробку. Як наслідок, в умовах низького використання потужностей підвищується собівартість виробництва продукції за рахунок високих питомих постійних витрат. Не сприяє зниженню собівартості виробництва і стан виробничої бази підприємств молокопереробної промисловості. Фізичне і моральне зношення основних фондів галузі перевищує 50 % [4, с. 6].

Важливим ціноутворюючим чинником підвищення собівартості виробництва молока і молочних продуктів є відсутність повної (глибокої) переробки молока-сировини на переробних заводах. Так, на більшості великих підприємств за рахунок комплексного використання сировини і застосування безвідходних технологій можна виготовити 25 – 30 найменувань молочних продуктів.

Таким чином, удосконалення технологій переробки молока, повна (глибока) його промислова переробка – це суттєвий резерв щодо зниження собівартості виробництва молочних продуктів і, відповідно, їх ціни та підвищення рентабельності діяльності молокопереробних підприємств. Тому виникає необхідність в оптимізації діяльності переважної більшості молокопереробних підприємств України, пошуку шляхів оновлення виробничої бази, застосуванні інноваційних енергозберігаючих технологій, котрі б дозволяли підвищити рівень переробки молока-сировини.

Слід докласти значних зусиль щодо зниження сезонних коливань обсягів виробництва молока, підвищити його якість. Всі ці заходи не лише позитивно вплинуть на діяльність молокопереробних підприємств, підвищать їх рентабельність, але й сприятимуть зниженню споживчих цін на молочні продукти, що дозволить збільшити обсяги споживання останніх населенням України.

Література:

1. Мілько Д. О. Механіко-технологічні основи розроблення технічної системи кормозаготівлі на молочних фермах: автореф. Дис.. на здобуття наук. Ступеня доктора техн. наук: спец. 05.05.11 «Машини і засоби механізації сільськогосподарського виробництва» / Д. О. Мілько – Мелітополь, 2016. – 40 с.
2. Цюпак В. П. Організаційно-економічні засади розвитку молочного скотарства в аграрних підприємствах: автореф. дис. На здобуття наук. Ступеня кандидата екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В. П. Цюпак – Харків, 2017. – 20 с.
3. Сіра Ю. В. Дослідження впливу ціноутворюючих чинників у виробництві молочної продукції / Продовольчі ресурси: зб. наук. праць /НААН; Ін-т прод. ресурсів НААН. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2014 – 142 с.
4. Концепція ціноутворення на сільськогосподарську продукцію // Економіка АПК. – № 1. – 2008. – 160 с.

СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Залізна Л. В.,

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Босак А. О.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва

На сьогоднішній день актуальним питанням є покращення рівня інноватизації та інтелектуалізації експортної продукції, оскільки рушійною силою економіки є експортно орієнтовані підприємства. Візитною картою держави є продукція, що виробляється на таких фірмах.

Сучасне світове господарство характеризується інтелектуалізацією продукції та прискореними темпами розвитку науково-технічного прогресу у виробництві із застосуванням новітніх методик, що в свою чергу знецінює і витісняє застарілі технології зі світового ринку.

Під інтелектуалізацією експортно-орієнтованої продукції ми розуміємо фактор і одночасно аспект розвитку міжнародних економічних відносин.

Інтелектуалізація є сучасним етапом економічного розвитку і зосереджує свою увагу в першу чергу на ролі інформації, знань, навчанні, новітніх підходах у прийнятті стратегічних управлінських рішень, засобах та умовах діяльності.

Впровадження НТП забезпечує зростання економіки, а отже є ефективним інструментом для подолання складної економічної ситуації. Через це інтелектуалізація набуває важливого значення [2, с. 19].

Виділимо основні особливості інтелектуалізації продукції орієнтованої на експорт:

- така діяльність є рушійним важелем для підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг на міжнародному ринку;

- експортна орієнтація спонукає до динамічного розвитку промисловості; причиною цього є значна конкуренція за кордоном;
- розроблення і створення спеціальних баз знань та експертних систем;
- поява нових і розвиток існуючих товарів і послуг;
- зростання попиту, а отже збільшення обсягів реалізації;
- розроблення нових бізнес-моделей;
- підвищення економічного статусу на світовому ринку;
- вдосконалення механізмів захисту авторських прав [1].

Інтелектуалізація експортної продукції орієнтується на використанні нових знань для вдосконалення процесу виробництва, системи управління та прийняття рішень.

Підсумовуючи зауважимо, що інтелектуалізація експортної продукції є складним, всебічним і багатofакторним процесом; і цей процес стосовно систем менеджменту підприємств є ієрархічним.

Література:

1. Поляков М. В. Сутність та прояви інтелектуалізації світогосподарського розвитку / М. В. Поляков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/18.pdf>
2. Ситник Й. С. Інтелектуалізація систем менеджменту підприємств: концепція, системний моніторинг та моделювання : монографія / Й. С. Ситник. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 311 с.

СТРАТЕГІЇ ЗБУТУ ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Коваленко А. О.,

магістрант кафедри

менеджменту та інформаційних технологій

Черкаський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи»

м. Черкаси, Україна

Проблема зниження трансакційних витрат під час реалізації продукції на сьогодні є надзвичайно актуальною оскільки ці витрати мають характер постійного впливу на господарську діяльність, і разом з тим – недостатньо дослідженими.

Поняття «трансакційні витрати» в економічній теорії існує вже досить давно і вперше було введене представниками інституційної школи. Поступово дослідження, що проводилися в сфері трансакційних витрат вивели дане поняття на новий теоретичний і практичний рівень, показали їх вагомий вплив як на формування витрат окремої господарської одиниці, так і національної економіки загалом.

Як відомо, поняття було впроваджено Р. Коузом в статті «Природа фірми» (1937) з метою пояснення існування протилежних ринку ієрархічних структур – так званих «островків свідомості» – фірм і організацій [1, с. 50].

Трансакційні витрати є надзвичайно різноманітними. Вони охоплюють витрати на прийняття рішень, розробку планів й організацію майбутньої діяльності, ведення переговорів про її зміст і умови; витрати на зміну планів, перегляд умов угоди та вирішення спірних питань;

витрати на забезпечення того, щоб учасники додержували досягнутої домовленості, витрати на збут.

Виділення наступних форм трансакційних витрат дає змогу нам абсолютно чітко констатувати той факт, що вони становлять значну частку серед інших витрат підприємств і мають значний вплив на розвиток як окремих підприємств, так і економіки в цілому.

Величина трансакційних витрат безпосередньо впливає на розмір прибутку від операційної діяльності підприємств, а опосередковано – на величину дебіторської заборгованості як результат управлінських дій щодо збуту продукції.

Як свідчать результати дослідження, при оцінці трансакційних витрат реалізації продукції доцільно розділити даний процес на кілька етапів: попередній етап реалізації, транспортування та передпродажної підготовки, етап продажу та післяреалізаційний етап.

При цьому варто вказати на наявність на кожному етапі реалізації всіх видів трансакційних витрат, відповідно їх розмір буде різним на кожному етапі. У найзагальнішому вигляді трансакційні витрати можна розділити на такі категорії: витрати пошуку інформації, витрати на ведення переговорів, витрати вимірювання, витрати специфікації і захисту прав власності, витрати опортуністичної поведінки; явні (експліцитні) і неявні (імпліцитні); вимірні й невимірні; відображені й не відображені в бухгалтерському обліку; абсолютні та середні; передконтрактні, контрактні та після контрактні [2, с. 70].

Загальна схема витрат на збут в системі трансакційних витрат (рис.1).

Трансакційні витрати доцільно визначати двома методами:

- явні витрати – на основі даних реєстрів фінансового і управлінського обліку;

– неявні витрати (витрати втраченої можливості від зміни ринкового середовища) – розрахунковим шляхом.

Вищезазначене дозволяє запропонувати наступний алгоритм методики оцінки транзакційних витрат реалізації продукції [3]:

1. На першому етапі необхідно скласти перелік документів бухгалтерського обліку, на явних на підприємстві, за якими можна визначити окремі категорії транзакційних витрат реалізації сільськогосподарської продукції.

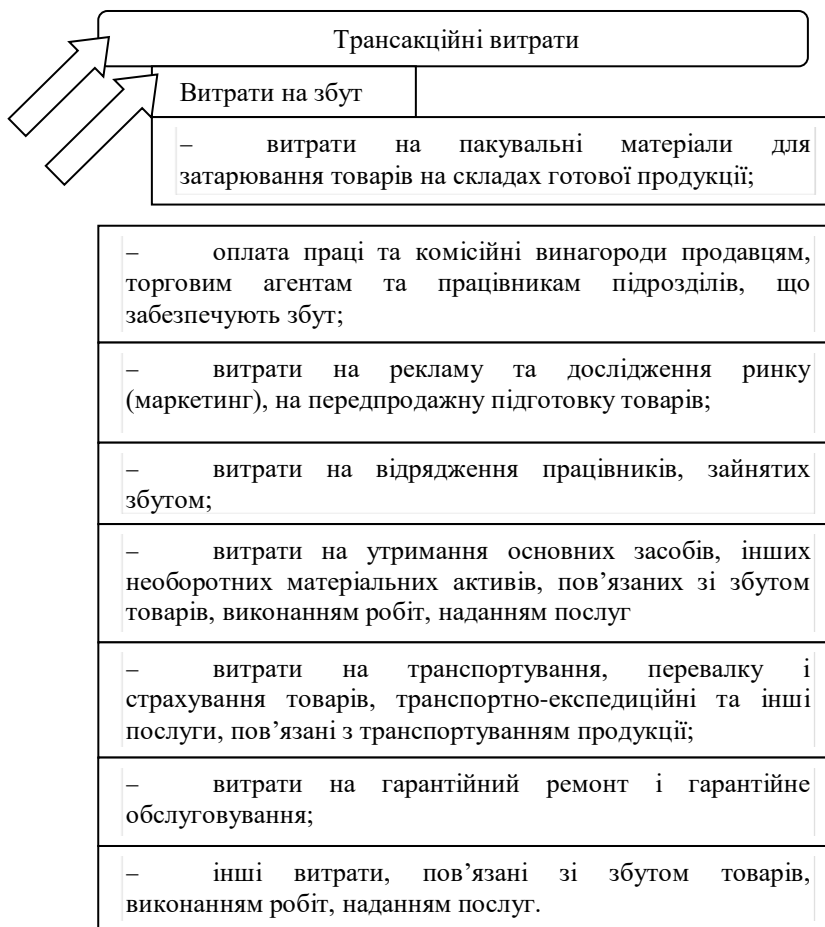

Рис. 1. Витрати на збут в системі транзакційних витрат

(на основі джерела [4])

2. На другому етапі, на підставі наявних документів розраховується вартість явних трансакційних витрат, за якими є необхідна інформація в системі бухгалтерського обліку. Практика дослідження переконує, що найбільш доступними для підрахунку є категорії витрат специфікації і захисту прав власності, вимірювання й пошуку інформації.

3. Третій етап полягає у розрахунку неявних витрат розрахунковим шляхом визначення недоотриманого прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції через зміну кон'юнктури зовнішнього ринку.

4. На четвертому етапі визначається загальна величина шляхом сумування явних і неявних трансакційних витрат.

Отже, на даний момент є різноманітне трактування економічної сутності трансакційних витрат. До трансакційних витрат відносяться витрати, пов'язані із збиранням, накопиченням, обробкою та аналізом інформації про ринок, проведенням переговорів і прийняттям рішень, контролем та захистом виконання контрактів, також слід зазначити що до даної категорії входять витрати на збут. Трансакційні витрати виступають своєрідною універсальною категорією, що пояснює виникнення, існування та розвиток різних явищ та процесів, які важко пояснити в межах традиційної економіки.

Література:

1. Суворова С. Трансакційні витрати: особливості визнання в обліковій системі для цілей управління / С. Суворова // Проблеми і практика управління. – 2006. – № 10. – С. 45-53.

2. Дубініна М. В. Основні підходи до формування та класифікації трансакційних витрат / М. В. Дубініна, М. В. Лунгол. // Фінансовий простір. – 2016. – №1. – С. 69–73.
3. Залознова Ю. С. Система управління збутовою діяльністю: уточнення термінології / Ю. С. Залознова. // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2016. – №3 (75). – С. 83–92.
4. Яцина В. В. Особливості визначення трансакційних витрат на підприємстві / В. В. Яцина [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://www.kpi.kharkov.ua/archive/2011/26/Yatsina.pdf>

РЕКЛАМНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Максимчук А. І.,

студентка факультету менеджменту та маркетингу

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Лазоренко Т. В.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

На сьогоднішній день реклама є невід'ємною складовою розвитку кожної організації. Без неї майже неможливе просування товарів чи послуг на ринку. Рекламою, зазвичай, називають оплачене замовником поширення певної інформації. Це свого роду зв'язок між покупцями і виробниками. Метою реклами є стимулювання попиту на товар або послугу, про які вона безпосередньо повідомляє.

Швидкість розвитку рекламної галузі зростає по всьому світу. Залучення в цю галузь таких сфер як економіка і виробництво, а також величезних людських ресурсів, дозволило перетворити рекламну галузь в окремий вид діяльності – рекламний бізнес. Якісне управління діяльністю в даній галузі, як і в будь-якій іншій, є запорукою успіху, воно дістало назву «реklamний менеджмент».

Рекламний менеджмент є сукупністю певних елементів та прийомів, які слугують для виявлення конкретних цілей і мети рекламної діяльності. Він також сприяє організації та інформаційному забезпеченню діяльності в сфері реклами. Суб'єктами рекламного менеджменту є, зазвичай, керівництво так званої фірми-рекламодавця, керівники маркетингової служби даної фірми, а також співробітники рекламних підрозділів. Об'єктами рекламного менеджменту виступають потенційні споживачі, торговельні посередники [1].

Термін менеджмент часто розшифровують, як мистецтво досягати поставлених цілей, за допомогою використання мотивів поведінки та інтелекту людей. Такими людьми в організаціях є лідери, які домагаються тактичних та стратегічних цілей організації, шляхом використання усіх наявних можливостей. Професійно придатною до роботи менеджера, людину робить наявність певних специфічних індивідуальних якостей, глибока спеціальна підготовка, а також вміння домагатися результатів за допомогою інших людей. Гнучкість і вміння пристосовуватися до

постійних змін, знання методів управління і розуміння ситуації - найважливіші складові ефективного та якісного керівництва.

Менеджер в пов'язаному з рекламою бізнесі – це спеціаліст з координації, організації та управління рекламною компанією на усіх етапах її здійснення. Особливістю менеджера в рекламному бізнесі є величезна різноманітність функцій, які він може виконувати. Набір виконуваних таким менеджером функцій залежить від того, де саме він працює [2].

Менеджер по рекламі найчастіше виступає в одній з таких ролей:

- в ролі продавця рекламних послуг;
- в ролі покупця;
- в ролі штатного співробітника рекламного агентства;
- в ролі рекламного агента, що виступає в якості посередника рекламних організацій.

У більшості випадків менеджери виступають в ролі координаторів процесу створення й розповсюдження реклами, а також є відповідальними за кінцевий вплив рекламного продукту на споживачів.

«Ідеальний образ» рекламного менеджера – це авторитетний організатор і координатор творчого колективу, а також інших співробітників, що беруть участь в процесі створення реклами.

Уміння уникати і залагоджувати непорозуміння і проблеми в колективі також дуже важлива якість, якою повинен володіти менеджер в рекламному бізнесі. З урахуванням творчої складової даної діяльності, необхідним є поєднання партнерської обстановки в колективі і жорстких вимог до створюваної реклами (зокрема до термінів та якості рекламного продукту).

Менеджер по рекламі керує рекламною діяльністю компанії. Загальні заходи для цієї професії включають формування та керівництво бізнес-стратегією реклами, впровадження рекламних кампаній та нагляд

за різними відділами, пов'язаними з рекламою. Під час конкретної рекламної кампанії менеджер повинен оцінити бюджет кампанії та затвердити рекламний матеріал, а також оцінити загальну ефективність кампанії після її укладання.

В рекламному бізнесі менеджер виконує загалом ті самі завдання і функції, що й у звичайному бізнесі. Він володіє такою ж сукупністю засобів, методів та прийомів для досягнення необхідної мети. В даному плані рекламний менеджмент доцільно розглядати, в якості управління рекламним процесом, починаючи із планування й початкової розробки конкретної рекламної кампанії, завершуючи донесенням створеного рекламного продукту до кінцевого користувача, тобто управління процесом реклами у повному її обсязі [2].

Однак, рекламний менеджмент має і свої специфічні риси. Річ у тому, що ланцюжок взаємин між учасниками рекламного бізнесу є складнішим, ніж той самий ланцюжок, між учасниками інших видів бізнесу. Існує виробнича чи комерційна установа, так званий рекламодавець, далі рекламне агентство - виробник реклами, а також особа-покупець послуг організації, яка займається рекламною діяльністю.

Тож, у процес рекламного управління залучена не одна фірма-виробник, а, крім неї, ще дві установи, до яких належать рекламне агентство та носій рекламних засобів. Цілком очевидно, що управління в цій ситуації передбачає набагато більшу кількість дій та процесів, зокрема і по проведенню та координації робіт усіх трьох вищезазначених організацій. При цьому, в результаті має бути створена якісна реклама товару, яку замовив виробник.

Отже, нині, реклама досить глибоко проникла в наше повсякденне життя і стала своєрідним двигуном прогресу. Вона є невід'ємною частиною розвитку організації, створюючи при цьому конкуренцію на ринку товарів та послуг. Ефективний рекламний

менеджмент, відповідно, як ніщо інше, забезпечує якісне управління рекламною діяльністю і являється запорукою успіху будь-якої рекламної кампанії.

Література:

1. Рекламний менеджмент. Поняття, сутність [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://internet-advance.ru/osnovy-reklamy/reklamnyj-menedzhment-ponyatie-sushhnost-sostavlyayushhie-vidy-i-osnovnye-etapy-provedeniya-reklamnoj-kampanii/>
2. Рекламний менеджмент. Управління рекламою [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://articlekz.com/article/8528>

RECRUITING PROCEDURES IMPROVEMENT

Mitroshina K. M.,

student of the Faculty of Linguistic

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Kyiv, Ukraine

Staff recruitment is often based on tradition, managers' «intuition» and personal experience. There is a strong need to take as a basis for work force recruitment scientific principles. The article describes several ways to make the hiring process more objective and consequently more efficient and effective.

Staff selection is an examination of candidates and estimation of their knowledge, expertise and professionally important qualities suitability for the position [1, p. 46]. The standard selection procedure includes reviewing applicants' CVs, then interviewing the hopeful candidates and, often, testing.

At the final stage, applicants' testimonials are reviewed to choose among the most promising candidates. Companies spend significant money on searching and assessing candidates. This is supposed to be later compensated.

Nowadays hiring managers are facing new challenges. With the introduction of online applications which allow candidates to apply in one click the number of candidates for a vacancy has increased. On the other hand, applicants tend to embellish their résumés which makes CVs untrustworthy in filtering candidates [5].

Interviewing is the core part of the hiring process, but here two problems occur: time consumption and unsatisfactory results. Unstructured interviewing is a widely applied practice (that means there are no defined questions and a recruiter asks a candidate about what he thinks is pertinent). However, it seems to be the most unreliable technique. Hiring managers are often too much confident about their expertise. They are unwilling to apply a structured approach with strictly defined questions, that is, to outsource an assessment to a machine. People may make mistakes in picking the best candidate, because they are apt to base their judgements on irrelevant features such as their appearance or how similar applicants are to them. In other words, recruiters often judge job seekers by their subjective perceptions, not by objective criteria [6].

Several alterations can be done to improve the situation. First, before being interviewed, applicants should pass tests which can significantly save managerial time.

At this level, there are several competences and personal characteristics of a candidate the manager might be interested in. Tests help to check the particular sought-for skills [3, p. 246]. It is not always possible to distinguish whether a person is a good data analyst via a 'job talk'. Apart from skills relevant for a certain position, there also universal characteristics of effective workers: IQ, ability to learn and decision-making style, motivation,

aspirations, emotional intelligence (EQ) and social skills [2, p. 215-216]. Psychometric tests such as the Dependability and Safety Instrument (DSI) or situational judgement tests are used to measure behavioral characteristics and mental capabilities of potential employees. For instance, the aspirants who had got the highest DSI test scores later demonstrated lower absenteeism rates, reliability, better stress resistance and, therefore, higher productivity. Web-based testing is a convenient and inexpensive method which has proved to provide reliable results.

Second, so-called «web-scraping» can be applied to determine an applicant's fit for the position. Candidates' «electronic traces» in the web are collected and analyzed to make up their psychological portraits [4].

Third, work sample tests that simulate the tasks that the future employee will perform at work should be assigned to candidates. This is the best way to predict their future working efficiency.

After having completed the task, the most successful competitors should have an interview with a recruiter. To eliminate subjectivity and compare candidates in a systematical manner the process of questioning should be standardized. Some companies, such as Google, have discovered that some questions correlate with the future performance more than the others. Answers to these questions may have more weight [5].

To sum up, nowadays the standard recruiting procedure can be refined to meet new challenges. Biases are often unconscious and because of this difficult to surmount. It would be more productive to change the recruiting procedures than to try to overcome managers' bias.

Literature:

1. Авруцкая С. Г. Современные методы отбора персонала в России / С. Г. Авруцкая, Т. Ю. Воробьёва. // Успехи в химии и химической технологии. – 2014. – №4 (153). – С. 107–109.

2. Малахова Ю. В. Технологии оценивания компетенций: обзор проблемы / Ю. В. Малахова, В. В. Хохлова. // 2014. – №1 (57). Т. 2. – С. 215–220.
3. Пешехонова Е. А. Методы оценки персонала в рекрутинговой деятельности / Е. А. Пешехонова. // Вестник ГУУ. – 2014. – №5. – С. 242–248.
4. Chamorro-Premuzic T. Three Emerging Alternatives to Traditional Hiring Methods. [Electronic source] / T. Chamorro-Premuzic // Harvard Business Review. – 2015. – Resource access mode: https://hbr.org/2015/06/3-emerging-alternatives-to-traditional-hiring-methods?referral=03759&cm_vc=rr_item_page.bottom.
5. Knight R. Seven Practical Ways to Reduce Bias in Your Hiring Process. [Electronic source] / R. Knight // Harvard Business Review. – 2017. – Resource access mode: <https://hbr.org/2017/06/7-practical-ways-to-reduce-bias-in-your-hiring-process>
6. When Hiring, First Test, and Then Interview. [Electronic source] / J. Bateson, J. Wirtz, E. Burke, C. Vaughan // Harvard Business Review. – 2013. – Resource access mode: https://hbr.org/2013/11/when-hiring-first-test-and-then-interview?referral=03759&cm_vc=rr_item_page.bottom.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

*Сиваченко М. М.,
магістрант кафедри фінансів та банківської справи
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Черкаси, Україна*

На сьогодні в Україні важливим та актуальним залишається питання формування ефективної системи державного фінансового моніторингу, вирішення якого сприятиме подальшому соціально-економічному розвитку країни, реальному реформуванню бюджетної системи, ефективному використанню державної власності, забезпеченню належного рівня національної безпеки.

Фінансовий моніторинг є складовою державного фінансового контролю, а отже визначення напрямів підвищення ефективності державного фінансового моніторингу в системі державного фінансового контролю пропонуємо розглядати за результатами діяльності відповідного контролюючого органу, а саме Державної служби фінансового моніторингу України.

Враховуючи наявні наукові напрацювання і результати досліджень вітчизняних науковців, напрями підвищення ефективності фінансового моніторингу пропонуємо розглядати як оціночний показник результативності, який характеризує отримані в ході контролюючої діяльності Державної служби фінансового моніторингу, з точки зору витрат на їх досягнення та надходжень до державного бюджету України.

На погляд Д'якової І. І. та Шиян Д. В., оцінка ефективності державного фінансового моніторингу дає можливість досліджувати якісну характеристику як окремих заходів контролю, так і окремих контролюючих органів, які утворюють систему державного фінансового моніторингу [1]. Причому, кількісно оцінити ефективність державного фінансового моніторингу можна лише відносно органів (у тому числі структурних одиниць цих органів або, навпаки, груп органів), а не в цілому по країні, оскільки проблематично оцінити діяльність усіх суб'єктів державного фінансового контролю, до числа яких входять також і керівники усіх державних органів, які в силу своїх повноважень

зобов'язані здійснювати фінансовий контроль, щодо легалізації доходів отриманих злочинним шляхом.

Оскільки в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2] та Положення про Державну службу фінансового моніторингу [3], не конкретизуються кінцеві результати державного фінансового моніторингу та поняття його ефективності. Тому пропонуємо використовувати Бюджетний кодекс України [4], стаття 7, згідно якого принцип ефективності та результативності бюджетної системи полягає у тому, що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.

Крім того, в окремих контролюючих органах є власні погляди на ефективність такої діяльності. При цьому найчастіше ефективність діяльності ототожнюється з масштабами виявлених порушень, обсягами застосованими до порушників санкцій тощо.

Виходячи з цього принципу можна зробити висновок, що сутність ефективності та результативності полягає у максимізації результатів при мінімізації бюджетного фінансування. Саме тому, на нашу думку, єдиною формальною підставою для визначення ефективності державного фінансового моніторингу є оцінка результатів здійснення кримінальних проваджень, конфіскація активів, одержаних злочинним шляхом, та їх зарахування до державного бюджету. Використовуючи звіт Державної служби фінансового моніторингу України (далі ДСФУ) за 2016 рік проведемо аналіз ефективності контролюючої діяльності ДСФУ України за 2012–2016 рр [5].

Таблиця 1

Аналіз ефективності контролюючої діяльності Державної служби фінансового моніторингу України за 2012–2016 рр.

Показники	Роки					Темп зростання, %
	2012	2013	2014	2015	2016	
Фактичні витрати на службу, млн.грн	28,73	31,10	25,23	27,40	27,01	94,0
Отримано інформаційних повідомлень, тис	975,4	990,3	1297,3	4391,8	6381,7	654,3
Взято на облік інформаційних повідомлень, тис	967,8	937,6	1287,5	4357,1	6319,8	653,0
Сформовано досьє	1896	1999	1970	1951	2278	120,1
Рішення про зупинення фінансових операцій	120	467	2403	3311	757	630,8
Передано правоохоронним органам узагальнених матеріалів	353	588	476	364	269	76,2
Використано правоохоронними органами узагальнених матеріалів в ході досудових розслідувань	248	813	464	356	257	103,6
Загальна вартість арештованого та вилученого майна (коштів), млн.грн., в.т.ч.	475,48	598,68	3070,22	5492,61	21600	4542,8
- арештованого	398,0	590,56	3042,82	5489,61	н/д	1379,3**
- вилученого	77,48	8,12	27,4	3,0	н/д	3,9**
Загальна ефективність, %	1655	1925	12169	20046	7997	482,2

Дані таблиці свідчать про неоднозначність тенденцій зміни показників ефективності контролюючої діяльності ДСФУ. За аналізований період зросли показники отриманих та взятих на облік повідомлень (приблизно у 6,5 рази), сформованих досьє (на 20 %), прийнятих рішень про зупинення фінансових операцій (в 6,3 рази), загальної вартості арештованого та вилученого майна (коштів) (аж у 45 разів).

Зменшення зазнали показники фактичних витрат на службу (на 6 %), передання узагальнених матеріалів правоохоронним органам (в 4,6

рази), використання узагальнених матеріалів в ході досудових розслідувань (в 2,4 рази), і що особливо важливо – вартість вилученого майна (коштів) зменшилася майже у 26 разів.

Можемо зробити висновок, що за результатами проведеного аналізу – при переважному збільшенні показників обсягів контролюючої роботи Держфінмоніторингу відбулося істотне зменшення її реальної ефективності. У аналізованому періоді з позиції реальної ефективності Державна служба фінансового моніторингу України ефективно працювала у 2012 та 2014 рр., і вкрай неефективно – у 2013 та 2015 рр. За відсутності необхідних даних ми не можемо зробити висновок щодо 2016 р.

Література:

1. Д'яконова І. І. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу / І. І. Д'яконова, Д. В. Шиян // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1. – С. 10-16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUABS_2013_1_4
2. Закон України «Про запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» 14 жовтня 2014 року N 1702-VII – Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
3. Положення про Державну службу фінансового моніторингу від 29 липня 2015 р. № 537 – Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/card/537-2015-%D0%BF/paran2>
4. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-17 зі змінами й доповненнями від 03.10.2017 р. № 2150-VIII Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

5. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=542&art_id=12931&lang=uk.

КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

Шестопалова А. Г.,

студентка факультету менеджменту та маркетингу

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Тенденції розвитку сучасної світової економіки 21 століття призвели до так званого віку знань, в якому інформація виступає в ролі окремого ключового ресурсу виробництва. У той же час, не слід забувати, що якість та ефективність управління компанією багато в чому залежить саме від інформаційного забезпечення менеджменту на всіх рівнях. Вищенаведені причини призвели до різкого зростання залежності результатів діяльності організації від інформаційної системи.

Для того, щоб задовольнити потреби сучасних компаній в інформаційному забезпеченні, науковцями створюються все більш складні системи. Досвідчені фахівці у галузях інформаційних технологій (ІТ) та менеджменту стикаються з новими проблемами. На це вказував один із найвидатніших економістів Пітер Друкер [1]. Він казав, що всі революційні зміни відбуваються в концепціях, тобто не варто замикати цю проблему лише на фахівцях ІТ, тому як зміни, що відбуваються,

глобальні і потребують розробки нових стратегій. Також у своїй роботі Друкер зазначив, що в 21 столітті інформаційні технології починають працювати на топ-менеджмент організацій. Вищезазначені тенденції призвели до появи нового напрямку менеджменту – «інформаційний менеджмент».

На думку відомих економістів А. Грінберга та А. Короля [2], інформаційний менеджмент – це не що інше як сукупність засобів та методів управління інформацією, а також управління діяльністю підприємства за допомогою цієї інформації.

Інформаційний менеджмент – це окрема, відносно незалежна область управління підприємством, що повинна опиратися на нові парадигми та концепції менеджменту, тобто вона має враховувати наступне:

- високу швидкість зміни предметної області;
- переважання мережевих відносин та структур;
- орієнтацію на випередження в конкурентній боротьбі;
- орієнтацію на клієнтів організації;
- високий вплив політичних, психологічних та соціологічних процесів [3].

Інформаційний менеджмент, окрім загальних принципів менеджменту, використовує також нові, специфічні принципи. Одним з таких вважають принцип орієнтації на відкриті інформаційні системи та створення інформаційного суспільства. Сутність підходу полягає у консолідації інформаційних технологій різних рівнів та реалізації в єдиний інформаційний простір. За часи розвитку ІТ кількість різних архітектур систем, форматів даних, модулів, інтерфейсів і пристроїв досягла такого різноманіття, що інформатизація підприємств перетворилася в спробу подолати несумісність всіх різних стандартів. Окрім цього, значно ускладнилася взаємодія між бізнес-структурами в інформаційному

відношенні [3]. Це стало перешкодою для розвитку глобальних корпорацій та моделі відносин b2b («бізнес – бізнес»). Причому, ту саму проблему можна простежити і в державному управлінні, коли різні рівні влади або різні функціональні підрозділи не можуть вільно обмінятися інформацією один з одним.

Надалі вважаю необхідним окреслити межі поняття «інформаційний менеджмент», як наукового напрямку, що тільки починає зароджуватися. На сьогоднішній день розвитком ідей в цій галузі зайняті, перш за все, практики та компанії, що зайняті в сфері інформаційних систем. Такі організації розробляють різного роду тренінги для технічного та управлінського персоналу, а також публікують свій досвід використання інформаційних технологій.

Розвиток інформаційного менеджменту в Україні знаходиться на достатньо низькому рівні. В області засобів масової інформації на сьогоднішній день все ще переважають достатньо застарілі уявлення про роль та завдання інформації в житті кожного з нас та суспільства як своєрідного сервісу для цієї так званої "машини суспільного виробництва". Багато дослідників вважає, що інформація повинна надаватися лише як засіб для формування думки громадськості, а не сама по собі; повинна регулювати соціальну поведінку великих людських мас, тобто має бути чимось на кшталт команд, що подаються з однієї частини вищезгаданої «машини» в іншу. Звідси і випливає ця необхідність формування та впровадження механізмів для видалення небажаної «верхівці» інформації, різноманітних форм цензури, не дивлячись на формальну заборону тощо. Також для силових структур всі часи існувала значно велика спокуса стосовно регулювання інформаційних потоків в правильному напрямку для себе, або вводити дезінформацію в суспільні канали комунікації, якщо ці структури вважають, що того вимагають інтереси держави. Так, ситуація в Україні дуже схожа на ситуацію в

Російській Федерації, де вчений-економіст А. Косторов в своїй роботі взагалі не вважає за потрібне давати визначення поняттю «інформаційний менеджмент», оскільки воно є «інтуїтивно зрозуміли» [4]. Косторов також акцентує увагу на інформаційних системах як об'єктах управління, тому до змісту інформаційного менеджменту включив наступне:

- управління персоналом в області інформатизації;
- формування інноваційної політики, а також здійснення різних за типом інноваційних програм;
- управління капіталовкладеннями в області інформатизації;
- створення організаційної структури в сфері інформатизації [4].

Отже, можна сформулювати гіпотезу про можливість вдосконалення системи управління в малому бізнесі, користуючись основою інформаційного менеджменту.

Так, першим положенням можна вважати диференціацію підходів до менеджменту малого та великого бізнесу. Зважаючи на особливості в управлінні малого підприємництва, необхідні розробка спеціальних методик, які зможуть задовольнити вимоги обмеженості ресурсів і скорочення строків впровадження [5].

Стосовно другого положення, то його слід віднести до тенденцій розвитку предметної області. Припустимо, що ця область розщеплена і містить чотири напрямки: інституційний, віртуальний, інформаційний та традиційний, тобто науковий, раціоналістичний менеджмент. Кожен з напрямів включає певний набір різних положень та принципів. Таким чином, для вирішення завдань, необхідно враховувати окрім класичних тенденцій розвитку менеджменту, ще й сучасні, такі як галузі знань [5].

Сутність третього положення полягає у використанні нового підходу до самоорганізації та розв'язання задач постійних змін в організації: гнучкого менеджменту, який орієнтований на зміни, самоорганізацію персоналу компанії та самоналаштування бізнес-

процесів [5]. Під впровадженням гнучкого менеджменту мають на увазі використання гнучкого підходу в різного типу розробках в галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Такі підходи розробляються в якості основи для системи менеджменту ІКТ-компаній, що займаються розробкою та впровадженням нового програмного забезпечення. Основним припущенням гнучкого менеджменту є відсутність сталості вимог замовників та достатньо велика швидкість зміни процесів. Також в ідеологію цього менеджменту включені принципи зниження «бюрократизованості» бізнес-процесів та акцентування на мотивації людей і кінцевому результаті, ніж формалізації (шляхи досягнення результатів). Гнучкий підхід дозволяє адекватно, а головніше, швидко реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах компанії [6].

Таким чином, можна зробити висновки, стосовно методики створення інформаційної бізнес системи в малому бізнесі. Вона враховує наявність різних систем концепцій та принципів в сучасній теорії та практиці управління, а також спирається на наявні знання в галузі інформаційного менеджменту. Запропонована методика є перспективною з точки зору вирішення завдань менеджменту, які стосуються малого бізнесу в Україні. Найбільш важливе з них, що стоїть перед інформаційно-технологічною індустрією та менеджментом організацій – це економічна ефективність інформаційних систем, а також максимізація позитивних ефектів від впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. У цих областях є досить великі можливості стосовно дослідження та розробки нових методик.

Література:

1. Друкер П. Ф. Завдання інформаційного менеджменту в 21 столітті / П. Ф. Друкер. – Санкт-Петербург: Издательский дом "Вильямс", 2004. – 272 с.
2. Гринберг А. С. Інформаційний менеджмент / А. С. Гринберг, І. А. Король. – Москва: Юніті, 2003. – 415 с. – (1; кн. 1).
3. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку / В. В. Мельник. // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2012. – №49. – С. 122–134.
4. Косторов А. В. Основы информационного менеджмента / А. В. Косторов. – Тамбов: Институт экономики и качества жизни, 2003. – 336 с. – (Финансы и статистика).
5. Закипной М. В. Информационный менеджмент в современных условиях: цели и основные задачи / М. В. Закипной. // Бондалетов Валерий Викторович (Москва). – 2012. – №2. – С. 63–67.
6. Проблеми та перспективи сучасного менеджменту в інформаційному суспільстві / [Р. Б. Кухар, О. І. Єлейко, Н. Р. Мотько та ін.]. // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З.Гжицького. – 2016. – №2. – С. 87–91.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

РОБОТА З БАТЬКАМИ ДИТИНА ЯКИХ ЗАЙКАЄТЬСЯ

Бегас Л. Д.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри корекційної педагогіки та психології

Уманський державний педагогічний

університет ім. П. Тичини

м. Умань, Україна

При появі перших запинок у мовленні дитини, при повторенні окремих приголосних звуків на початку або в середині слова, а також при затягуванні голосних, слід негайно звернутись до невропатолога або психоневролога.

Насамперед, не потрібно показувати дитині своєї тривоги, бо це викличе в неї ще більшу стурбованість. Також не можна насміхатись над дитиною. Не слухайте порад своїх знайомих та колег, які стверджують, що все пройде само по собі, адже, думки малюка поки що випереджають мову. Ще гірше повірити в те, що із зайканням неможливо нічого зробити і дитині нічим допомогти.

В перші кілька тижнів можна спробувати спустити все на гальмах, але при цьому слід обов'язково виконати ряд таких умов:

- якщо в сім'ї є людина, яка теж зайкається, доведеться скоротити до мінімуму тривалість її контакту з дитиною (бажано навіть виключити такі контакти повністю);
- всі члени сім'ї повинні в присутності дитини говорити повільно, чітко, виразно, навіть трохи співуче;

- ні в якому разі не можна кричати на дитину, і взагалі краще всім оточуючим розмовляти тихіше;
- в сім'ї не повинно бути бурхливого з'ясування стосунків між дорослими (навіть якщо дитина не є безпосереднім свідком таких сцен);
- дитину потрібно відгородити від бурхливих емоційних ігор;
- якщо малюк не хоче ходити в дитячий садок, плаче, замикається в собі, нехай побуде вдома доти, поки не стане спокійнішим;
- потрібно звести до мінімуму спілкування дитини з телевізором та тривалі комп'ютерні ігри;
- мультфільми, які дивиться дитина, повинні бути м'якими, без хвилюючих сюжетів;
- слід уникати відвідування дитиною театру і кіно, масових гулянь та святкових вистав, де бувають значні скупчення людей;
- потрібно частіше гуляти з дитиною та спокійно спілкуватись;
- на ніч малюку бажано прочитати спокійну добру казку.

Одним словом, дитині необхідно створити умови, в яких вона відчує себе бажаною та улюбленою, тобто умови, що виключають зайві емоційні навантаження, як негативні так і позитивні [3, с. 28].

Дитині із заїканням не рекомендуються далекі подорожі в екзотичні країни. А ось відпочинок на дачі в колі сім'ї, без різкої зміни клімату, може значно покращити ситуацію та допомогти дитині подолати складнощі у мовленні.

Дуже важливим є виконання рекомендацій лікаря. Тривалі курси заспокійливих препаратів, легких снодійних, переважно рослинного походження, допоможуть закріпити позитивний ефект. Це стосується в основному тих випадків, коли заїкання тільки почалося.

Якщо дитина заїкається давно, багато місяців або навіть років, то дані вище рекомендації залишаються необхідними, але їх буде

недостатньо. Необхідно звернутися за допомогою не тільки до лікаря-невролога, а й до логопеда. Курс логопедичних занять, на яких дитина навчиться прийомам, що дозволяють обходити заїкання, допоможуть їй вирівняти ритм та плавність мовлення, а систематичне використання таких прийомів у повсякденному житті призведе до закріплення стійкого мовленнєвого навику.

Для дитини-школяра заняття з логопедом створюють додаткове навантаження, тому на цей час її краще звільнити від інших навантажень: посилених занять спортом, факультативного вивчення іноземних мов тощо.

Часто батьки намагаються завантажити дитину додатковими заняттями, щоб малюк даремно не гаяв час. Це може виявитись для дитини непомірним навантаженням, спричиняючи постійну втому, на тлі якої заїкання буде набувати більш важкого характеру. Батькам слід зрозуміти, що їхній дитині навіть на звичайні шкільні заняття доводиться витратити значно більше інтелектуальних та емоційних зусиль, ніж школярам без вад мовлення [1, с. 28].

Особливо важливим є питання емоційного комфорту, який є необхідним для дитини. Заїкання дитини саме по собі породжує в неї тривожне відчуття. Тому малюку потрібна щоденна емоційна підтримка, щоб він переконався, що його люблять таким, яким він є. Особливо це стосується батьків, які є основною опорою та підтримкою.

Іноді дитину потрібно висварити за той чи інший проступок. В такому випадку слід вести мову саме про цей поступок, але ні в якому випадку не казати малюкові, що він поганий.

Неприпустимо, коли при виникненні сварок між дітьми в школі або на вулиці дитині вказують на її мовленнєвий дефект. На жаль, такі ситуації трапляються не лише між дітьми, але й при спілкуванні з дорослими та вчителями зокрема.

На щастя, переважна більшість вчителів не дозволяють собі нічого подібного. Вони навпаки намагаються допомогти дитині. Наприклад вчителі повинні дати можливість дитині відповідати на питання в спокійній обстановці, після занять або на перерві [4, с. 152].

Діти, які заїкаються, звичайно, не повинні проходити перевірок на швидкість читання, які є типовими для школярів молодших класів. А от вчити вірші в спокійній обстановці, та читати їх без запинок, буде дуже корисно. Ще краще залучати таких дітей до співання в хорі. При цьому обмежувати їх участь в самодіяльності та концертах не потрібно.

Потрібно враховувати основні методи лікування дитячого заїкання:

1. Заняття з логопедами. Завдання фахівця цього профілю – звільнення мовлення дитини від напруги, усунення мовних дефектів, виправлення вимови. Завдання батьків – проводити ті ж мовленнєві вправи в домашніх умовах разом з дитиною, одночасно допомагаючи їй самостійно не поспішаючи висловлювати свої думки у формі розповіді.
2. Розвиток мовлення дихальними вправами. Під час даних вправ тренується діафрагма і голосові зв'язки стають більш рухливими, що благотворно позначається на мовленні дитини, коли вона вимовляє окремі склади і слова.
3. Точкові масажі. Такий метод вважається не традиційним, але є досить ефективним. Під час процесу, спеціально навчений майстер натискає кінчиками пальців на місця, де розташовані точки з нервовими закінченнями (руки, ноги, обличчя, спина, грудна клітина). Звичайно, кількість курсів масажів залежить від ступеня складності заїкання у дитини, і коштують вони не дешево, але після них нервова регуляція мовлення досить швидко відновлюється.

4. Застосування комп'ютерних програм, синхронізуючих мовленнєвий і слуховий центр дитини. Запускається запис затримки мовлення на декілька секунд, а в цей час дитина повторює всі сказані слова в мікрофон, з боку чуючи свою вимову і намагаючись підлаштуватися під співрозмовника. Після цього програма аналізує виконану задачу і рекомендує, що треба виправити.

5. Лікування медикаментами. Не є принциповим, а скоріше відноситься до додаткових, що входять до загального курсу. Іноді дитині із заїканням прописують препарати проти судом, анксіолітичні, ноотропні препарати і транквілізатори. Сюди ж входять заспокійливі трави і відвари.

Існує ще багато методик роботи з дітьми: проведення тренінгів, комплексних занять з використанням різних вправ, сеанси гіпнозу і інша терапія. Та перш за все, дитина потребує розуміння своєї родини [2, с. 312].

Одним з кращих засобів подолання заїкання у дошкільнят є спокійне оточення дитини, здоровий режим дня і правильне ставлення оточуючих. Батькам слід рекомендувати влітку відвозити дітей із заїканням за місто на тривалий час (3-4 місяці) в тихе, спокійне місце.

Дитина основну частину свого часу повинна проводити в спілкуванні зі спокійною, витриманою, ласкавою матір'ю, бабусею або літньою нянею і дружити не більше, ніж з одним урівноваженим товаришем, краще молодшим за віком, не перегріватися на сонці, не надто збуджуватися в іграх. Потрібно охороняти і зміцнювати нерви дитини. Таким чином, головними є психотерапія і зміцнення загального здоров'я [5, с. 73].

Література:

1. Белякова Л. И., Дьякова Е. А. Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности «Логопедия». – М., 2008. – 304 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська та ін. – К.: Каравела, 2007. – 464 с.
3. Калягин В. Если ребенок заикается. – СПб.: Питер Ком, 2008. – 192 с.
4. Леонтьев А. А. Психология общения. 3-е изд. – М.: Смысл, 2009. – 365 с.
5. Выгодская И. Г. Устранение заикания у дошкольников в игровых ситуациях: книга для логопеда / И. Г. Выгодская, Е. Л. Пеллингер, Л. П. Успенская. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 2003. – 223 с.

СОЦІАЛЬНО ОБДАРОВАНИЙ СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Демченко О. П.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Пилипенко Я. Р.,

*магістрант кафедри дошкільної та початкової освіти
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

За результатами аналізу сучасних досліджень (Д. Големан, О. Лебєдев, О. Савєнков та ін.) установлено, що досягненню молодою людиною життєвого успіху, її особистійній і професійній самореалізації сприятимуть не лише розвинені інтелектуальні здібності, а й некогнітивні чинники: високий рівень соціальної мотивації та адаптації, схильність до орієнтування й швидкого реагування в нових соціальних ситуаціях, здатність до ефективної взаємодії з ровесниками та дорослими, лідерські та управлінські якості, значна комунікативність і громадська активність, соціальний та емоційний інтелект. До того ж, учені (Д. Люсін, Д. Ушаков) доводять існування спеціального соціального таланту, обдарованості в сфері лідерства та соціальних взаємодій. На думку зарубіжних психологів (Д. Гетзельця і Д. Діллонна), такий талант проявляється не у створенні чого-небудь, а швидше в тому, щоб «бути» або «жити».

Досліджуючи *соціальну обдарованість* у контексті теорії здібностей (В. Дружинін, Г. Костюк, О. Музика, Б. Теплов та ін.), пояснюємо такий феномен як емерджентне особистісне утворення, в основі якого своєрідне поєднання високого рівня соціальних здібностей, ціннісних і морально-вольових характеристик, які завдяки вмотивованості та суб'єктності особистості забезпечують їй конструктивний характер міжособистісного спілкування та можливість досягнення суттєвих успіхів у соціономічних видах діяльності.

Вважаємо, що важливою характеристикою соціально обдарованої особистості є її *активність*, яка проявляється у внутрішніх спонуканнях, індивідуально-психологічними та особистісними властивостями, діяльнісними характеристиками. Виходячи з пояснень суб'єктності (Г. Коджаспірова, С. Рубинштейн, Л. Сокурянська, В. Татенко та ін.) та соціальної обдарованості (О. Власова, Т. Кисельова), вважаємо [3], що *суб'єктність соціально обдарованої особистості* виявляється у високому рівні соціальної мотивації, стійкій потребі до спілкування, участі в

громадському й політичному житті; постійній готовності до перетворювальної діяльності в соціальному середовищі; самостійності суджень, незалежності, ініціативності, рішучості, наявності власної позиції й оригінального стилю поведінки в ході розв'язання соціально-комунікативних завдань. Вона також передбачає здатність соціально обдарованої особистості до: усвідомленої постановки та визначення ієрархії цілей, пов'язаних із спілкуванням, управлінням людьми; прогнозування, передбачення, стратегічного мислення й накреслення програми дій, визначення декількох варіантів розв'язання комунікативних ситуацій; розробки стратегії та тактики реалізації планів, оперативного внесення змін в процесі їх виконання; мобільного реагування на труднощі й пошуку способів їх подолання, швидкого прийняття рішень у нестандартних ситуаціях; систематичного пізнання себе й інших людей, вивчення соціальних умов, аналізу і виявлення тенденцій, причин; активної перетворювальної взаємодії з усіма суб'єктами й компонентами простору; свідомого морального вибору в суперечливих аксіологічно-комунікативних ситуаціях, брати відповідальність за прийняті рішення; самоорганізації, саморегуляції й рефлексії.

Соціально активна особистість прагне до якісно нового перетворення соціальної дійсності та зміни самої себе, що проявляється в домінуванні мотиву афіліації, через ініціативність, активність, новаторство, продукування оригінальних ідей у системі соціальних взаємодій різних рівнів; уміння моделювати соціальний простір, індивідуальний стиль спілкування і нестандартне вирішення комунікативних ситуацій. Соціальна суб'єктність обдарованої особистості пов'язана із спілкуванням, лідерством, волонтерством і участю в громадському житті, управлінською та педагогічною діяльністю, забезпечуючи їй можливість швидко зорієнтуватися в соціальних умовах, знаходити нестандартні рішення в нових комунікативних ситуаціях,

виробляти неповторний індивідуальний стиль взаємодії з іншими суб'єктами, і як результат – реалізуватися й стати успішною в соціономічних видах діяльності.

Як бачимо, соціально здібна особистість реалізується в соціономічній сфері, проявляючи високий рівень суб'єктності та досягаючи високих успіхів. Відповідно діяльність, яку здійснює суб'єкт у соціономічній сфері, також є соціономічною. В науковій літературі [1] зустрічаємо, що *соціономічна діяльність* – це завжди прояв соціальної активності щодо навколишнього світу, і як будь-який інший вид діяльності, вона носить цілеутворювальний характер, спрямований на досягнення певного результату та пов'язана із досягненням певних цілей. Соціономічну діяльність умовно поділяють на непрофесійну та професійну. Непрофесійними є громадська, благодійна, меценатська, волонтерська діяльність, які мають суспільно корисний характер та називаються «хелперськими» (від англійської help – допомагати), «допомагаючими».

Відзначимо, що одним з видів непрофесійної соціономічної діяльності, в якій може самореалізуватися соціально активна молодь, є волонтерська. Актуальною є думка М. Дейчаківського, що волонтери є «найактивнішими представниками різних груп населення, які бажають своєю працею та участю надати дійову підтримку у становленні демократії в Україні, зробити конкретний внесок у поліпшення становища маргінальних груп чи в розвиток соціальної та культурної сфери» [2, с. 10].

У сучасних умовах розбудови вітчизняної системи вищої освіти волонтерська діяльність є важливою складовою освітнього процесу педагогічного ВНЗ, а майбутні педагоги все частіше стають учасниками волонтерського руху. В працях учених (Н. Басов), присвячених вивченню такої специфічної категорії людей як молодь, зазначено, що це традиційно

найбільш соціально активна демографічна група, яка може стати (і в окремих випадках є зараз) основою великомасштабного волонтерського руху.

Вважаємо, що найбільш вмотивовані на волонтерську діяльність студенти, в яких проявляються ознаки соціальної обдарованості. Серед мотивів, на підставі яких особистість включається у волонтерську діяльність, спостерігаються наступні: співчуття та бажання допомогти іншим людям, почуття громадянського і морального обов'язку, потреба відчувати свою необхідність, отримати визнання в суспільстві; прагнення розширити коло спілкування, знайти нових друзів; можливість отримати нові знання, сформувані комунікативні й організаторські здібності тощо.

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за підтримки ректорату було започатковано соціальний проект «Школа Волонтерства» [4], який став громадським осередком благочинності. Ініціаторами й організаторами такого об'єднання є соціально активна й здібна молодь (Я. Пилипенко, студентка факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв; Д. Подолянчук, аспірантка Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації). Протягом декількох місяців до соціального проекту долучилося близька ста студентів університету різних спеціальностей.

«Школа Волонтерства» [4] здійснює громадську, суспільно корисну й благодійну діяльність, спрямовану на допомогу різним категоріям дітей з особливими потребами: інвалідністю, сиротам, із сімей учасників АТО та ін. Організатори соціального проекту також проводять благодійні акції в закладах геріатричного типу, постійно спілкуються з людьми похилого віку. Волонтери співпрацюють з громадськими організаціями м. Вінниці благодійного й соціального спрямування, що дозволяє включити у подвижницьку діяльність широке коло осіб,

меценатів, представників органів місцевої влади. Зокрема, студенти зі «Школи Волонтерства» взяли участь у Всеукраїнському благодійному проєкті «З любов'ю до України», який започаткований вінницьким фотографом К. Ревуцьким і дизайнеркою С. Теренчук для українських воїнів і членів їхніх сімей. «Школа Волонтерства» долучилась до всесвітньої акції «Lots Of Socks», яка відбувалася в Міжнародний день людини з Синдомом Дауна.

Оскільки об'єктами волонтерської діяльності, яку здійснюють студенти, часто є діти з особливими освітніми потребами, то спілкування з ними сприяє формуванню в майбутніх педагогів інклюзивної компетентності. В умовах упровадження в закладах освіти інклюзивного навчання майбутні педагоги мають оволодіти необхідними знаннями й навичками створення індивідуальної траєкторії для особистісного зростання кожної дитини, враховуючи її стан здоров'я, пізнавальні можливості та інші особливості розвитку.

Отже, важливою сферою самореалізації активної студентської молоді, є соціономічна площина у цілому, волонтерська діяльність зокрема, в основі якої спілкування, допомога різним малозахищеним категоріям населення, вплив на емоції та мотивацію людей, ініціювання та організація інших для суспільних перетворень і корисних справ, керівництво ними. Соціально вмотивовані учасники волонтерського руху, студенти педагогічного університету, організовуючи в межах соціального проєкту благодійні акції для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами, формують водночас важливу для педагога інклюзивну компетентність.

Література:

1. Бернлер Г. Теория социально-психологической работы : пер. со швед. / Г. Бернлер, Л. Юнссон. – М. : Союз, 1992. – 154 с

2. Дейчаківський М. Роль громадських організацій в Україні / М.Дейчаківський // Громада. – 1995. – С. 10 -24.
3. Демченко О. П. Суб'єктність соціально обдарованої особистості в культурно-освітньому просторі / О. П. Демченко // Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Т. VI : Психологія обдарованості. – Випуск 12. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – С.78-90.
4. <https://www.facebook.com/shkolavolonterstva/> – сторінка соціального проекту «Школа волонтерства».

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У СПІВРОБІТНИЦТВІ

Зубрицька О. І.,

студентка факультету

педагогічної освіти та соціальної роботи

Східноєвропейський національний

університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Бартків О. С.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Східноєвропейський національний

університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

В умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації освітнього процесу у середніх та вищих закладах освіти є його

спрямування на демократизацію взаємовідносин педагога та учнів, що відображається в нових підходах до навчання: створенні сприятливої атмосфери співробітництва, зниженні монологічного викладу матеріалу та дублювання інформації, переходу до діалогізованого спілкування, інтенсифікації впровадження активних методів навчання, які розкривають сприяють розкриттю творчої особистості, розвитку ініціативності, активізації пізнавально-навчальної діяльності учня [3].

Серед сучасних педагогічних технологій найбільший інтерес для навчання становлять ті, що орієнтовані на групову роботу учнів, навчання у співробітництві, активний пізнавальний процес, діяльність з різними джерелами інформації. Саме такі технології передбачають широке використання дослідницьких, проблемних методів отримання знань у спільній або індивідуальній діяльності, розвиток не тільки самостійного критичного мислення, а й культури спілкування, уміння виконувати різні соціальні ролі у спільній діяльності. Однією з таких технологій – є технологія співробітництва.

Технологію співробітництва у навчанні досліджували Ш. Амонашвілі, І. Волков, І. Іванов, Є. Ільїн, В. Караковський, С. Лисенкова, М. Щетинін та ін.

У педагогічному словнику навчальне співробітництво визначається як напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію й гуманізацію педагогічного процесу; спільна діяльність учителя та учнів, що ґрунтується на взаєморозумінні й гуманізмі, на єдності їхніх інтересів і прагнень, метою якої є особистісний розвиток школярів у процесі навчання й виховання [1].

В. Дволучанська визначає такі ідеї навчального співробітництва:

– учіння без примусу (учитель ставить перед дітьми складну мету і запевняє в тому, що вони подолають труднощі й досягнуть успіху);

- ідея опори – передбачає використання методики навчання, яка виключає розподіл дітей за здібностями;
- ідея вільного вибору – діти партнери педагога і самостійно обирають правильні рішення у різних галузях знань, діяльності;
- ідея випередження – учитель за власним задумом використовує час навчального процесу;
- ідея крупних блоків – надає можливість значно збільшити обсяг матеріалу, знизити завантаженість учня за рахунок об'єднання в блок кількох тем, уроків тощо;
- ідея відповідної форми – виявляється у використанні різних засобів та прийомів у формі, яка відповідає матеріалу, що вивчається;
- ідея самоаналізу – привчає дітей самостійно здійснювати індивідуальний і колективний аналіз своєї діяльності [2].

Аналіз поглядів вчених (Ш. Амонашвілі, В. Дволучанська та ін.) дозволив нам сформулювати мету технології навчання у співробітництві: оволодіння кожним учнем знаннями, уміннями, навичками на рівні, який відповідає його індивідуальним особливостям розвитку, у поєднанні з ефектом соціалізації, формуванням комунікативних умінь у ході спільної творчої праці. На наш погляд, ця мета є діагностично сформульованою, оскільки можемо підібрати методи для визначення рівнів сформованості знань учнів.

Серед основних завдань технології нами виокремлені: формування умінь самостійно мислити, генерувати ідеї, доводити їх доцільність та правильність; формування вміння спілкуватися під час пізнавальної спільної та творчої діяльності, працювати самостійно при постійній взаємодії в групі, вміння працювати у команді, виконуючи різні соціальні ролі, приймати колективні доцільні рішення, користуватися дослідницькими прийомами, зокрема збирати необхідну інформацію,

вміти її аналізувати, висувати різні гіпотези, робити висновки й узагальнення, навчатися разом (у колективі, у групі); виховання необхідності у взаємопідтримці, взаємодопомозі, почуття відповідальності за власні дії.

Педагогіка співробітництва передбачає застосування найрізноманітніших форм навчання: колективно-групової, колективної творчої роботи, роботи в мікрогрупах, в змінних групах, ігрова діяльність тощо. Основним методом технології, як свідчить аналіз поглядів вчених, є навчальний діалог. Без діалогічності не вийде взаємодії, оскільки будь-яка спільна діяльність потребує уміння домовитися, вступити у діалог. Саме наявність та якість діалогу свідчать про ступінь реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу.

Як і будь-яка інша технологія, технологія навчання в співробітництві має ряд переваг, а саме: вплив колективу, навчальної групи, що практично неможливо при традиційному навчанні; покращення навчання, за рахунок співпраці всього колективу; формування в учнів вміння спілкуватися з колективом; педагог є повноправним учасником процесу навчання; створення нових співтовариств людей які отримують нові знання. До недоліків цієї технології можемо віднести: незначна увага надається індивідуальному опрацюванні матеріалу; кожен учасник може знати тільки свою частину інформації і менше уваги приділяє іншим частинам; не всі учасники можуть рівномірно брати участь вирішенні колективних завдань; групова робота нечітко визначає знання матеріалу кожним із учасників.

Отже, технологію навчання у співробітництві розуміємо як колективну технологію навчання, яка надає можливості учням краще навчатися; формує вміння робити обґрунтовані висновки, вирішувати проблеми й конфлікт, приймати самостійні рішення та нести

відповідальність за них; розвиває навички самоконтролю та самооцінки, аналітичні здібності, здатність критично мислити та ін.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
2. Дволучанська В. О. Реалізація ідей навчального співробітництва у професійній діяльності вчителя початкових класів/ В. О. Дволучанська // Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11dvovpk.pdf>
3. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула .– Київ, «Академвидав», 2003. – 528 с.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ ПРАВОПИСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Карповець Х. М.,

*аспірант кафедри української мови і літератури
Національний університет «Острозька академія»
м. Острозь, Україна*

Проблема правописної норми не втрачає актуальності впродовж тривалого часу. Це можна пояснити кількома причинами:

- 1) недосконалістю українського правопису, що виражена в мовленнєвих відхиленнях та суперечністю в написанні окремих груп слів;
- 2) потребою уніфікування правописних норм;
- 3) постійним розвитком мови як живої системи;

4) недостатнім рівнем знання правописних норм серед носіїв мови.

Мета нашої розвідки – показати суперечливі моменти в системі правописних норм української мови та проаналізувати методи навчання правопису, які допоможуть підвищити рівень грамотності українськомовного населення.

До сьогодні викликає дискусії непослідовність написання букв *i/i* у власних назвах іншомовного походження. Попри відомі загальні правила трапляються випадки, коли однозначної відповіді немає, оскільки в «Українському правописі» чітко не прописано вживання відповідної літери. У результаті й досі проблемним є написання слів Аристотель/Арістотель, Дидро/Дідро, Торричеллі/Торрічеллі, Гейне/Гайне, Фройд/Фрейд, кафедра/катедра, логарифм/логарифм тощо.

У ситуації, коли активні процеси словотворення, пов'язані з запозиченнями з інших мов, спричинили розбіжності в написанні слів, проблема полягає в тому, що мова намагається зберегти власні словотвірні моделі з одного боку й адаптувати запозичені конструкції з другого. Для прикладу, за «Українським правописом» слова з частинами міні-, міді-, максі- треба писати з дефісом [5, с. 39]. На противагу цьому науковець С. Омельчук, поділяючи думку К. Городенської, стверджує, що іменникам мінідиктант, мінітвір, мініпідручник відповідно до сучасної орфографічної норми властиве написання разом, адже відповідний префікс позначає інтенсивність ознаки [2, с. 51].

Такий варіант написання ще не став мовною нормою, хоча й має вагомні аргументи на свій захист. Розбіжність у написанні слів за правописом та іншими джерелами утруднює процес вивчення відповідного мовного матеріалу. Щоб уможливити розгляд ситуації з різних боків, детально проаналізувати певну правописну норму, доцільним вважаємо використання інноваційних методів навчання

правопису, що розширюють межі роботи над проблемою, спонукають студента мислити критично, творчо, дивергентно, змушують змінювати фокус і шукати нестандартні підходи до аналізу та вирішення мовної ситуації. З-поміж відомих інноваційних методів виокремимо дослідницький, проектний і ситуаційний.

Із назви першого методу зрозуміло, що його основою є дослідницька діяльність, яка забезпечує формування наукового світогляду, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей учнів і студентів (активність у самостійному пошуку, ініціативність тощо), прищеплення навичок самостійного дослідження, застосування теоретичних знань у практичній діяльності, розширення наукової ерудиції, формування алгоритмів творчого пізнавального пошуку – нових форм, методів, засобів у пізнанні дійсності [1, с. 73].

На відміну від дослідження, метод проектування передбачає заздалегідь спланований результат (об'єкт, модель, проект тощо). На думку С. Сисоєвої, метод проектів – це одна з педагогічних технологій, «яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню вміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства» [3, с. 126].

Ситуаційний метод передбачає вирішення кейсів – штучно змодельованих ситуацій із практики професійної діяльності. Він «розвиває такі кваліфікаційні характеристики особистості, як здатність до аналізу й діагностики проблем, уміння чітко формулювати і висловлювати свою позицію, спілкуватися, дискутувати, сприймати й оцінювати інформацію, яка надходить у вербальній і невербальній формах» [4, с. 20].

Кожен згаданий метод має свої особливості, завдяки яким зберігає автономність, але всі вони мають кілька об'єднувальних чинників, що важливо враховувати під час навчання правопису. По-перше, усі зазначені методи орієнтовані на студента як активного

учасника робочого процесу, що розвиває самостійність. По-друге, у такій системі навчання студент – дослідник, який робить експеримент, висуває гіпотези, ставлячи під сумнів перевірені правила, пропонує нові шляхи виходу зі звичних ситуацій. По-третє, усі методи передбачають міждисциплінарний підхід до виконання завдань, коли знання з історії чи фізики можна використати для вирішення лінгвістичної проблеми. По-четверте, ці методи допомагають змоделювати реальну ситуацію, в якій студент працює як фахівець, демонструючи не просто знання, уміння й навички, а рівень сформованості компетентності.

Отже, правопис української мови потребує доопрацювання й унормування, що сприятиме утвердженню літературної мови. Для міцного засвоєння правописних норм та покращення рівня грамотності носіїв мови доречними вважаємо використання дослідницького, проектного і ситуаційного методів навчання, які розвивають творчі здібності студента, сприяють вихованню самостійної та відповідальної особистості. Розвідка не претендує на вичерпне розкриття теми, а є тільки початковою ланкою майбутніх наукових пошуків.

Література:

1. Бабенко О. М. Дослідницький підхід формування біохімічних знань студентів факультетів фізичного виховання / О. М. Бабенко // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : СДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2011. – №1 (11). – С. 72–77.
2. Омельчук С. Українська лінгводидактична термінологія з погляду нормативності / С. Омельчук // Українська мова. – 2015. – № 1. – С. 51–53.
3. Сисоева С. Особистісно зорієнтовані технології : метод проектів / С. Сисоева // Підручник для директора. – 2005. – № 9–10. – С. 25–31.
4. Сурмін Ю. П. Кейс-метод : становлення та розвиток в Україні / Ю. П. Сурмін // Вісник НАДУ, 2015. – №2. – С. 19–28.

5. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови. – К. : Наукова думка, 2012. – 286 с.

ПРИНЦИПИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Косовець О. П.,

кандидат педагогічних наук,

викладач вищої категорії

Державна реабілітаційна установа

*«Центр комплексної реабілітації
для осіб з інвалідністю «Поділля»*

м. Вінниця, Україна

Актуальність дослідження. Забезпечення можливості участі особистості в життєдіяльності суспільства є одним із пріоритетних завдань демократичної держави. При цьому особливо гостро постають питання, пов'язані зі становленням особистості, інтеграцією в освітнє середовище осіб з обмеженими фізичними можливостями. Процес інтеграції учнів з особливими потребами у повноцінне життя передбачає задоволення їхніх потреб шляхом надання повноцінних заходів з метою гарантування рівності прав та створення рівних можливостей на здобуття якісної освіти. На сучасному етапі соціальне самовизначення та творча самореалізація учнів з інвалідністю нерозривно пов'язані з розвитком інклюзивної освіти в Україні.

Міжнародними нормативно-правовими документами початку ХХІ сторіччя інвалідність визнана не лише соціальною, а й педагогічною проблемою. Ратифікація Україною Конвенції ООН про права інвалідів зобов'язує державу впроваджувати норми Конвенції в життя. Це передбачає й підвищення обізнаності суспільства щодо проблем людей з інвалідністю, необхідності реалізації адекватних умов їх самореалізації в соціумі. Сьогодні у світі поступово відбувається перехід від правової, медично-добродійної до соціально-педагогічної моделі допомоги молоді з інвалідністю, що концентрує увагу на взаємодії людини з особливими потребами з сучасним освітнім середовищем, забезпеченні умов для її інтеграції в соціум.

Проблема інтеграції учнів з обмеженими фізичними можливостями у професійно-технічні навчальні заклади має комплексний, мультидисциплінарний характер і є загальним предметним полем різних наук: соціології, дефектології, медицини, загальної, спеціальної і соціальної психології, соціальної і корекційної педагогіки, соціальної роботи.

Важливу роль у професійній підготовці учнів професійно-технічних навчальних закладів відіграють інформатичні предмети, які формують певний рівень інформатичної культури, оволодіння методами та засобами інформатики, розуміння сутності практичної спрямованості інформатики.

Згідно тлумаченню Н. В. Морзе *«методика навчання інформатики* – це наука про інформатику як навчальний предмет та закономірності процесу навчання інформатики учнів різних вікових груп» [3, с. 35].

Методика навчання інформатики в умовах інклюзії це методика навчання інформатики з урахуванням освітніх особливостей навчання учнів з вадами здоров'я.

Методика навчання інформатики в умовах інклюзивного освітнього простору базується на загальних дидактичних принципах навчання.

Дидактичні принципи (принципи дидактики) – це основні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу відповідно до його загальних цілей і закономірностей [4, с. 59].

1. Принципи навчання інформатики за Н. В. Морзе це:

Принцип науковості і посиленої складності. За принципом науковості у змісті освіти повинні знайти відображення новітні досягнення відповідної галузі знань з адаптацією на пізнавальні можливості учнів.

Системний підхід до подання навчального матеріалу, його структурування і виділення основних понять і зв'язків між ними якраз і є як основою для розробки та добору змісту шкільного курсу інформатики, так і одним з методів сучасного наукового пізнання.

Принцип послідовності і систематичності навчання. Це означає, що поняття повторюється, збагачуючись, у нових контекстах.

Принцип наочності змісту і діяльності. За рахунок продуманого застосування засобів наочності можна посилити емоційний вплив на учнів, підвищити рівень доступності матеріалу, що вивчається, прискорити активізацію розумової діяльності учнів.

Принцип активності і самостійності. Це інтелектуальна та емоційна активність у процесі навчання інформатики.

Принцип свідомості. За цим принципом передбачається цілеспрямований добір навчального матеріалу, який забезпечує розвиток пізнавальних здібностей учнів.

Принцип міцності і системності знань. Міцність засвоєння навчального матеріалу з інформатики може бути забезпечена в

навчальному процесі шляхом підвищення змістовності навчального матеріалу, підвищення внутрішньої мотивації вивчення матеріалу.

Принцип індивідуалізації і колективності навчання. Принцип індивідуалізації реалізується у навчанні інформатики шляхом урахування індивідуально-психологічних особливостей учнів які значно впливають на успішність оволодіння основами інформаційної культури. Забезпечення індивідуалізації навчання можливе тільки за умови обізнаності вчителя з такими особливостями своїх учнів та способами індивідуалізованого навчання [3, с. 153].

2. Принципи розвитку інклюзивної освіти згідно Концепції інклюзивної освіти:

Науковість. Розробка теоретико-методологічних основ інклюзивного навчання, програмно-методичного інструментарію, аналіз і моніторинг результатів впровадження інклюзивного навчання, оцінка ефективності технологій, що використовуються для досягнення позитивного результату.

Системність. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами, наступності між рівнями освіти: рання допомога – дошкільна освіта – загальна середня освіта).

Варіативність, корекційна спрямованість. Організація особистісно орієнтованого навчального процесу у комплексі з корекційно-розвитковою роботою.

Індивідуалізація. Здійснення особистісно орієнтованого (індивідуального, диференційованого) підходу.

Соціальна відповідальність сім'ї. Виховання, навчання і розвиток дитини; створення належних умов для розвитку її природних здібностей, участь у навчально-реабілітаційному процесі.

Міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство. Координація дій різних відомств, соціальних інституцій, служб з метою оптимізації процесу освітньої інтеграції дітей з особливими освітніми потребами [1].

3. Спеціально-методичні принципи.

Принцип діагностування означає необхідність констатації основного дефекту, супутніх захворювань та вторинних відхилень, медичних показань і протипоказань, особливостей психічних та особистісних якостей, порушених і збережених функцій учня.

Принцип компенсації. Освіта і розвиток учня з особливими потребами будується у відповідності з його природними можливостями з опорою на здорові сили вихованця.

Принцип адекватності педагогічних можливостей означає, що постановка корекційних завдань, вибір засобів, методів, методичних прийомів педагогічної роботи повинні відповідати функціональному стану дитини і враховувати всі його особливості [5, с. 83].

Очікуваним результатом навчання інформатики учнів професійно технічної освіти в умовах інклюзивного освітнього простору є формування освіченої творчої особистості, кваліфікованого і конкурентоспроможного фахівця, що відповідає потребам сучасного ринку праці, підготовленого до включення у професійне середовище, здатного до самоосвіти та самоудосконалення.

Література:

1. Конвенція 159 Міжнародної організації праці «Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів», ратифікована Законом України від 6 березня 2003 року № 624-IV.
2. Косовець О. П. Методика навчання інформатики учнів професійно-технічних навчальних закладів в умовах інклюзії / Автореф. дис.

кандидата пед. наук : 13.00.02 / О. П. Косовець; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К., 2016. – 26 с.

3. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики: Навч. посіб.: У 3 ч. / За ред. акад. М. І. Жалдака / Н. В. Морзе. – К. : Навчальна книга, 2004. – Ч.

1 : Загальна методика навчання інформатики. – 256 с.

4. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс : [уч. пос.] / И. П. Подласый. В 2 кн. – М. : Гуманит. изд.центр ВЛАДОС, 2003. – 576 с.

5. Смульсон М. Л. Психологічні засади проектування дистанційних курсів розвитку / М. Л. Смульсон // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дистанційна освіта України – Інформаційне освітнє середовище у системі дистанційного навчання в закладах освіти: інноваційні та психолого-педагогічні аспекти» на базі Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (Харків, 2-4 листопада 2011 р.). – Х. : Міськдрук. 2011. – С. 82-86.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Міхненко Г. Е.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри англійської мови технічного спрямування №1

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний

інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

У теперішньому глобальному світі стрімких змін та технологічних здобутків оволодіння іноземною комунікативною

компетентністю є невід'ємною складовою професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця. Це визнано і не підлягає запереченню. При цьому сам процес організації навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі, хоча і характеризується певними позитивними змінами у вигляді використання більш різноманітних інтерактивних форм і методів навчання, порівняно з періодом у п'ятнадцять-двадцять років тому, та все ж таки часто залишається осторонь формування ключових навичок фахівця XXI-го сторіччя.

Процес навчання іноземної мови в університетах все ще залишається консервативним, робиться акцент на вивченні самої мови, а не вивченні світових проблем з її допомогою [3].

У доповіді Світового Економічного форуму 2016 року [5] вказано, що ми сьогодні стоїмо на початку четвертої індустріальної революції, коли більшість професій зазнають фундаментальних перетворень: одним загрожує зникнення, нові – з'являються, а реалізація завдань існуючих вимагає наявності вже інших навичок і вмінь. В 2020 році головними вміннями стануть: 1) вирішення складних проблем; 2) критичне мислення; 3) креативність; 4) управлінські вміння; 5) вміння працювати у співпраці з іншими людьми; 6) емоційний інтелект і т. д.

Основою вміння ефективно вирішувати складні проблеми є системне мислення. Системне мислення включає в себе цілісне розуміння не тільки природи та суспільства, але й свого місця у світі, здатність бачити предмет вивчення з різних позицій та вирішувати пов'язані з його засвоєнням задачі творчо, самостійно, орієнтуючись на весь комплекс зв'язків і відношень.

Дослідження показують, що системним мисленням володіє лише 2% фахівців вищої кваліфікації, у той час як здатність до системного аналізу та системного мислення прописані у освітньо-кваліфікаційних характеристиках більшості спеціальностей. Як відмічає А. А. Кірсанов,

сучасним інженерам не вистачає саме загальнометодологічних, загальносистемних уявлень, взаємозв'язку фундаментальних, загально професійних та спеціальних знань [2].

Багато визначних науковців, серед яких Л. Виготський [1], М. Халлідей [4], вказують на існуючий взаємозв'язок між мовою, культурою та мисленням людини. У процесі мовної підготовки відбувається активізація інтегративної діяльності мозку. За Л. Виготським [1], мовлення відіграє вирішальну роль у формуванні психічних процесів. Як знаряддя мислення, воно являє собою процес узагальненого та опосередкованого відображення дійсності.

Із соціокультурної точки зору, навчання іноземної мови на сучасному етапі перестає служити лише меті формування навичок передачі інформації, але як знаряддя для розвитку мислення має значний вплив на формування свідомості і соціальної ідентичності.

Головним способом формування системного мислення у процесі навчання іноземної мови в університеті є організація та участь студентів у вирішенні складних проблемних завдань, зміна фокусу на академічне вивчення мови, пов'язане з більш складними професійними темами, а не лише концентрація уваги на мовних явищах. Важливим є використання аутентичних текстів, а не тільки матеріалів, створених суто для навчальних цілей (наприклад, традиційні вправи на заповнення пропусків, підбір кінцівок фраз тощо). Дієвими є такі методи як-от: мозковий штурм, інтелектуальні ігри зі створенням ситуацій невизначеності, проектні методи, кейси, інтелект-карти (карти мислення (англ. *mind maps*)).

Створення зв'язків – у просторі, часі, між різними дисциплінами – є основою вивчення іноземної мови, тому процес навчання іноземної мови повинен активно приєднатися до формування системного мислення та розвитку вмій майбутніх фахівців XXI-го сторіччя.

Література:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М. : Лабиринт, 2008. – 352 с.
2. Кирсанов А. А. Методологические проблемы создания прогностической модели специалиста. – Казань, 2000. – 228 с.
3. Cammarata L., Tedick, D. J. & Osborn, T. A. Content-Based Instruction and Curricular Reforms: Issues and Goals. / L. Cammarata (Ed.) // Content-based foreign language teaching: Curriculum and pedagogy for developing advanced thinking and literacy skills. – NY and London: Routledge, 2016. – pp. 1-22.
4. Halliday M.A.K. On Grammar / The Collected Works of M.A.K. Halliday. – Vol. 1. – London: Continuum. – 2002.
5. The Future of Jobs Report: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. – World Economic Forum, January 2016. – 167 p.

ОСОБЕННОСТИ СПАСТИЧЕСКИХ ДВИГАТЕЛЬНЫХ НАРУШЕНИЙ У ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

Мозга Н. Д.,

*кандидат педагогических наук, докторант
кафедры ортопедagogики и реабилитологии*

*Национальный педагогический
университет им. М. П. Драгоманова*

г. Киев, Украина

Сбережение и приумножение здоровья детей является сегодня одной из главных целей современного общества. В широком спектре нозологий центральное место почти всегда занимают нарушения опорно-

двигательного аппарата различного характера. Большая доля из них выпадает на нейроортопедическую патологию, связанную с действием негативных факторов внутренней и внешней среды во внутриутробном периоде и непосредственно при родах. Численность малышей с центральной неврологической симптоматикой растёт, что выдвигает эту проблему в число наиболее актуальных для коррекционной педагогики. Численность их на сегодня составляет 65-97% [4].

Среди центральных двигательных расстройств, связанных с травмированием или угнетением нервного субстрата на черепно-мозговом и/или спинальном уровне, наиболее часто встречающимися являются спастические формы, которые влекут за собой нарушения психофизического развития детей в целом.

Спастика – это особое патологическое состояние мышц, характеризующееся длительным неестественно повышенным тонусом мышц (мышечной гипертонией). Она влечёт за собой вторичные симптомы спастического синдрома (например, ограничение естественной подвижности в суставах), что негативно сказывается на физическом развитии детей уже в младенческом и раннем возрасте [2]. Нами была предпринята попытка систематизировать и охарактеризовать спастические двигательные нарушения у детей раннего возраста. Обобщение уже имеющихся в этой области исследований было дополнено данными из собственного многолетнего практического опыта двигательной реабилитации таких детей.

Ранее рядом авторов (Л. О. Бадалян, Н. Н. Ефименко, Л. Т. Журба, Е. М. Мастюкова, К. А. Семенова, А. Ю. Ратнер, Пальчик А. Б. и др.) уже исследовались вопросы двигательных нарушений у дошкольников с церебральным и цервикальным типом угнетения ЦНС. В первые, в литературе Н. Н. Ефименко (2017) в своей монографии посвящённой коррекционно-педагогическим особенностям физического

развития дошкольников с нарушениями опорно-двигательного аппарата, описал типичный комплекс двигательных нарушений церебрального, цервикального и смешанного типа [1].

Двигательные нарушения церебрального типа:

1. Неестественно повышенный тонус мышц (гипертонус) в туловище и конечностях сгибательного или разгибательного типа.
2. Ограничение анатомической подвижности в суставах верхних и нижних конечностей (тугоподвижность в суставах).
3. Порочные (чаще сгибательные) установки и контрактуры в руках и ногах.
4. Недоразвитие мышц-разгибателей конечностей.
5. Нарушение (ограничение) опорной способности рук (кистей).
6. Нарушение прочих функций кисти (захвата, манипулятивной, клавишной, инструментальной, двуручной координационной и др.).
7. Стопные нарушения: чаще выражаются в виде конских стоп (pes equinus) или полых стоп (pes cavus).
8. Нарушение (снижение) опорной способности нижних конечностей (особенно тазового пояса и самих стоп).
9. Нарушение общей (глобальной) координации туловища и конечностей.
10. Нарушение функции статического равновесия (на месте).
11. Нарушение функции динамического равновесия (в движении).
12. Нарушение функции статодинамического равновесия (в движениях на месте).
13. Нарушение чувства «схемы собственного тела».
14. Недостаточная ориентировка в малом и большом пространствах.
15. Проблемы с вестибулярной функцией.

16. Наличие бессознательных насильственных движений (гиперкинезов).

17. Нарушения осанки по типу сколиоза или кифоза, кифосколиоза.

18. Несформированность или искажение навыков во всех основных двигательных режимах, особенно ярко проявляющиеся в некоторых из них (стоянии, ходьбе, лазании, беге, прыжках).

19. Недостаточный уровень развития физических качеств (силы, гибкости, быстроты, выносливости и ловкости).

К двигательным нарушениям **цервикального (шейного) типа** были отнесены:

1. *Гипотония (снижение мышечного тонуса) в плечевом поясе и верхних конечностях* – выражается вялостью мышц, их мягкостью и невыразительностью мышечного рельефа. Такое состояние является следствием шейной периферической недостаточности, когда при родах травматическому воздействию подвергаются шейные периферические нейроны (нервные окончания) на уровне C5 – D2. Даже визуально такие мышцы имеют менее выраженный объём, они более тонкие, худые, плоские [3].

2. *Гиперподвижность (разболтанность) в суставах плечевого пояса и рук.*

3. *Снижение силы мышц плечевого пояса и рук.*

4. *Снижение опорной способности кистей и рук.*

5. *Различные нарушения осанки.*

6. *Гипертонус мышц и тугоподвижность в суставах тазового пояса и ног.*

7. *Порочные (сгибательные) установки в ногах.*

8. *Различные виды стопных нарушений (полая стопа, конская стопа, косолапость).*

Двигательные нарушения *смешанного типа*:

Церебрально-цервикальный вариант. Этот вариант характеризуется тем, что в данном случае вышестоящая церебральная пирамидная симптоматика накладывается на нижележащую шейную пирамидную и (или) периферическую недостаточность. Это может выражаться в дистоническом варианте тонуса в плечевом поясе и верхних конечностях.

На сегодняшний день достаточно фундаментальными и системными относительно коррекционного физического воспитания дошкольников с различными типами двигательных нарушений нейрогенной этиологии являются исследования Н. Н. Ефименко. Однако хочется отметить ряд моментов, требующих дополнительного исследования:

- а) автор в своих исследованиях не охватил детей раннего возраста (до 3 лет), а именно эта группа малышей со спастическими парезами является наиболее перспективной в плане физической реабилитации. Ведь понятно, что более раннее начало коррекционных мероприятий предоставляет больше возможностей для успешной коррекции имеющихся двигательных нарушений, а также последующей эффективной социализации таких детей;
- б) характеризуя цервикальный (шейный) тип двигательных нарушений, Н.Н. Ефименко не отразил в своей работе варианты травмирования или ишемизации верхнешейного отдела позвоночника (С1–С4), при которых поражается центральный мотонейрон, что приводит к спастике мышц как верхних, так и нижних конечностей;
- в) в описании типов двигательных нарушений отсутствует встречающийся нечасто дорзальный (грудной) тип двигательных

нарушений, когда в результате родовой травмы повреждаются позвоночные спинальные структуры на уровне D1–D12.

Многолетняя практика в области двигательной реабилитации средствами адаптивного физического воспитания малышей от рождения до трёх лет дала нам возможность представить также малоизученный комплекс смешанных церебрально-цервикальных двигательных нарушений, характерный, в частности, для большинства детей, рождённых с помощью операции кесарева сечения.

Систематизируя спастические двигательные нарушения, нами была предпринята попытка ввести в новую классификацию нарушений ещё один раздел, посвящённый двигательным нарушениям торакального (грудного) типа. Травмирование грудного отдела позвоночника происходит значительно реже, чем шейного, но для полноты картины мы посчитали нужным дать характеристику двигательных нарушений торакального типа.

Перспективы продолжения исследований в данном направлении заключаются в изучении взаимных влияний всех четырех основных типов нейроортопедических двигательных нарушений у детей младенческого, раннего и дошкольного возраста.

Литература:

1. Ефименко Н. Н. Коррекционный театр физического воспитания дошкольников с нарушениями опорно-двигательного аппарата : методическое пособие / Н. Н. Ефименко. – Винница: Нилан - ЛТД, 2017. – 340 с.
2. Пальчик А. Б. Гипоксически-ишемическая энцефалопатия новорождённых / А. Б. Пальчик, Н. П. Шабалов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: МЕДпресс-информ, 2011. – 272 с.: илл.

3. Ратнер А. Ю. Родовые повреждения нервной системы / А. Ю. Ратнер. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1985. – 232 с.
4. Ратнер А. Ю. Неврология новорождённых: острый период и поздние осложнения / А. Ю. Ратнер. – 2-е изд. – М.: БИНОМ. Лаб. знаний, 2005. – 368 с.: илл.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

*Подудало Т. П.,
студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

До питання вивчення:

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 30–40 років і стала вже світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать: Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Іспанія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США. Наприклад, в Італії законодавство підтримує інклюзивну освіту з 1971 року і акцентує увагу саме на соціалізацію «особливих» дітей, в результаті якої вони стають повноправними членами суспільства. Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації (ООН, 1993).

Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та/або психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту. Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що число дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно росте.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема, С. Богданов, Г. Гаврюшенко, А. Колупаєва, Н. Найда, Н. Софій, І. Ярмошук, А. Колупаєва, Т. Євтухова, [1, с. 128].

В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та ін., присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення осіб з особливими потребами до навчання в освітніх закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм [2, с. 67–68].

Значний вплив на розвиток системи спеціальних навчальних закладів, удосконалення їх структури, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мають праці психологів Л. Виготського, О. Венгер, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської, С. Максименка, Н. Морозової, В. Синьова, П. Таланчука, В. Тарасун, М. Ярмаченка. В них обґрунтовано принципи положення щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання у підготовці дошкільного навчання, механізмів формування їх соціально–комунікативної активності. В дослідженнях вчених вивчалася історія становлення і розвитку окремих напрямків спеціальної освіти дітей шкільного віку з різними психофізичними порушеннями. Одночасно аналізувалася історія виникнення наукових поглядів на ті чи інші прояви аномального розвитку та засоби їх психолого-педагогічної корекції.

Затверджено МОН України навчально-методичні посібники для педагогів і батьків, зокрема: «Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами»(за заг. ред. А. А. Колупасової); науково-методичний посібник «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання» Колупасової А. А. та Савчук Л. О., путівник для педагогів «Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка» Колупасової А. А. й Таранченко А. О. В системі Інститутів післядипломної педагогічної освіти в проваджено навчальні програми: «Вступ до інклюзивної освіти» (автори: Колупасова А. А., Єфіменко С. М.), «Диференційоване викладання в інклюзивному класі» (автори: Таранченко О. М., Найда Ю. М., за заг. ред. А. А. Колупасової); навчальну програму та навчально-методичний посібник Колупасової А. А., Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. «Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі»; навчальну програму та навчально-методичний посібник для педагогічних університетів «Основи інклюзивної освіти» (за заг. ред. А. А. Колупасової).

Н. Borzyszkowska визначає завдання, які повинен виконувати вчитель в інклюзивному класі: формувати у вихованців віру у власні можливості, а також розвивати їхню здатність до позитивної самооцінки; цікаво і зручно для учнів організувати їм заняття; передавати практичні знання, пов'язані як з професією, так і з загальним розвитком. Такий вчитель має бути підготовлений в декількох сферах і спеціалізаціях спеціальної педагогіки, тобто у тифлопедагогіці (для осіб з вадами зору), сурдопедагогіці (для осіб з вадою слуху) [3, с. 5–8].

Проблема здобуття освіти інвалідами знаходиться в центрі робіт багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: Е. Андреева, В. Бондаря, Т. Ілляшенко, Н. Сабат, Є. Ярської-Смирнової, О. Акімової. Аналіз джерел дозволяє стверджувати, що проблема інтеграції дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітній простір актуальна та

багатогранна, що зумовлює необхідність її подальшої розробки, зокрема щодо впровадження інклюзивної освіти [4, с. 42–46].

Література:

1. Софій Н. З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. / кол. авторів: А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін. ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К., 2007. – 1, с 128
2. Ляшенко В. В. Інклюзивна освіта: перспективи розвитку дітей з особливими потребам / В. В. Ляшенко // Формування культури здоров'я молоді з особливими потребами: Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. семінару. – Лисичанськ : ВП ЛПК ЛНУ: Лисичанськ: ООО «КИТ – Л», 2014. – 2, с. 67–68.
3. Borzyszkowska H. Oligofrenopedagogika / H. Borzyszkowska. – Warszawa, 1985. [3, с. 5–8]
4. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання / Сабат Н. // Соціальний педагог. – 2008. – № 3. – с. 42–46.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПОЗААУДИТОРНИЙ РОБОТІ

Рязанцева С. І.,

викладач-методист суспільно-гуманітарних дисциплін

Відокремлений структурний підрозділ

*«Ногайський коледж Таврійського державного
агротехнологічного університету»*

м. Приморськ, Україна

Хлівна Н. В.,

викладач-методист суспільно-гуманітарних дисциплін

Відокремлений структурний підрозділ

«Ногайський коледж Таврійського державного

агротехнологічного університету»

м. Приморськ, Україна

У ВСП «Ногайський коледж ТДАТУ» особлива увага приділяється методиці співробітництва в процесі використання методу проєктів. Метою роботи «Використання методу проєктів в позааудиторній роботі» є обмін досвідом з питань використання методу проєктів в позааудиторній роботі з дисциплін «Основи філософських знань» та «Культурологія».

Метод проєктів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитись реальним практично відчутним результатом: [1, с. 57].

- навчити студентів самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних здібностей; розширити коло спілкування; прищепити уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

Вимоги до проєктної технології: наявність цікавої та значущої соціальної проблеми; передбачуваність результатів (доповідь, відеофільм, видання пугівника, участь у міжнародному проєкті); самостійна діяльність виконавців (індивідуальна, парна, групова); структурованість змістової частини проєкту (з вказівкою поетапних результатів); використання дослідницьких методів і певної послідовності дій. [1, с. 58].

Структура проєкту: Починати слід завжди з вибору теми проєкту, його типу, кількості учасників. Далі викладачу необхідно

продумати можливі варіанти проблем, які важливо дослідити в рамках визначеної тематики. Важливим моментом є розподіл завдань між учасниками, обговорення можливих методів дослідження, пошуку інформації, творчих рішень. Самостійна робота учасників проекту починається відповідно до їхніх індивідуальних чи групових дослідницьких, творчих завдань. Постійно проводяться проміжні обговорення отриманих даних в групах. Необхідним етапом виконання проєктів є їх захист. Завершується робота колективним обговоренням, оголошенням результатів зовнішньої оцінки, формулюванням висновків. Проєкти поділяють:

За характером контактів: *внутрішні або регіональні* – здійснюються в межах країни, регіону, коледжу, групи; *міжнародні* – в яких беруть участь представники різних країн (часто тут використовуються інформаційні засоби).

За кількістю учасників: *особистісні; парні; групові.*

За тривалістю виконання: *короткотривалі* (протягом кількох занять з одного предмета); *середньої тривалості* (від тижня до місяця); *довготривалі* (кілька місяців). [1, с. 60].

Зосередимо увагу на тих типах проєктів, які ми успішно реалізували. Разом зі студентами нам вдалося досягти певних результатів. Так були виконані

Інформаційні проєкти: “Культура болгар нашого краю”, “Образ саду в мистецтві”, “Бальзак і Україна”; **Творчі:** “Таємниця Кам’яної могили”; **Дослідницькі:** “Приморськ – моя маленька Батьківщина”; **Екскурсійні:** “По історичним і пам’ятним місцям м. Приморська”; **Міжнародні:** “Спільна історія – спільне майбутнє”.

Під час організації та виконання проєкту педагог виконує такі функції:

- допомагає суб'єкту навчання у пошуку джерел інформації, одночасно сам будучи ним; - координує весь процес роботи над проектом; підтримує і заохочує суб'єкта навчання до безперервного руху вперед у роботі над проектом, допомагає, але не виконує роботи замість нього [2, с. 10].

Результативність роботи залежить від особистості викладача, який повинен бути організатором проектної діяльності: уміти відібрати найцікавіші та практично значущі теми проектів; володіти достатнім арсеналом дослідницьких, пошукових методів, уміти організувати дослідницьку самостійну роботу студентів; відігравати роль не тільки організатора, але й учасника такого навчального процесу, який будується як діалог студентів з пізнавальною реальністю, з іншими людьми; володіти мистецтвом комунікації, уміти організовувати та вести дискусії, не нав'язуючи свою точку зору; здібність генерувати нові ідеї, спрямовувати студентів на пошуки шляхів вирішення поставлених проблем; уміння встановлювати та підтримувати у групі стійкий, позитивний настрій; володіти інформаційною грамотністю (орієнтація у друкованих джерелах інформації, аудіовізуальна культура, володіння комп'ютерними технологіями).

Студенти є основними виконавцями проекту, які повинні володіти: основними дослідницькими методами (аналіз літератури, пошук нових джерел інформації, збір та обробка даних, наукове пояснення отриманих результатів, бачення нових проблем, гіпотез, методів їх вирішення); комп'ютерними технологіями для ведення та редагування інформації (текстової, графічної); комунікативними навичками. **Уміти:** інтегрувати раніше отримані знання із різних навчальних дисциплін для вирішення пізнавальних завдань; працювати з аудіовізуальною та мультимедіа технікою (за необхідністю);

Надаємо декілька прикладів різного виду проектів [3, с. 16].

Дослідницький проект “Приморськ – моя маленька Батьківщина”

Виконавці проекту: студенти, викладачі.

Реалізація проекту відбувалась через: позааудиторні заходи (конкурси, диспути, презентації) в ході яких студенти розвивають креативні здібності, творчо мислять.

В ході впровадження проекту в коледжі ми проводили: зустрічі з краєзнавцями; бесіди з науковцями, працівниками краєзнавчого музею; опитування, інтерв'ю очевидців яскравих подій; забезпечення студентів відповідною літературою; збір фотографій; оформлення тематичних папок.

Дослідницький проект “Приморськ – моя маленька Батьківщина”

Творча діяльність студентів в межах проекту: написання статей для газет (районних, обласних); розробка екскурсійних карт м. Приморська; ознайомлення з науковою, історичною літературою; самостійна обробка інформації; створення презентацій та відео-фільму.

Очікувані результати: створення мультимедійних презентацій з якими студенти виступали на конференції; випуск збірника «Приморськ» з історії рідного краю.

Перелік заходів, що проводились в межах проекту: зустрічі з цікавими людьми; екскурсія «Основні архітектурні історичні пам'ятки м. Приморська»; екскурсія «Славетні імена земляків» в мережі Meta; відеоспостереження «Ногайське кочовище»; конференція «Цікаве про Приморськ», Троїцька церква; виїзд до коси Обіточної (водно-болотного угіддя Міжнародного значення).

Звичайно, проект завжди потребує творчого підходу і цьому розумінні будь-який проект можна назвати творчим. Але у визначені типу проекту основне значення має домінуюча діяльність.

Творчий проект “Таємниця Кам’яної могили, або кінопроект”

Модель – організації творчого проекту

Проектна діяльність студентів

Мета: Ознайомлення студентів з особливостями регіональної культури на прикладі Національного історико-археологічного заповідника Кам’яна могила.

Формування особистого досвіду проектної діяльності, уміння проводити відеозйомки, створювати навчальні відеофільми.

Об’єкт дослідження: Національний історико-археологічний заповідник Кам’яна могила.

Від учасників кінопроекту вимагається володіння любительською відеокамерою на рівні користувача. Недостатня професійна майстерність не повинна ставати серйозною перешкодою. Оцінюється, головним чином, вміння студентів представити своїм фільмом мистецьку проблему, можливо запропонувати свій варіант її вирішення.

Етапи: пошуково-дослідницький; поетапна відеозйомка структурних підрозділів об’єкту. Періоди роботи над проектом (за річним планом):

Вересень – Гіпотези, дослідження, підбір матеріалів, пошук назви. Визначення теми та мети проекту для одержання інформації.

Діяльність викладача: Ознайомлення зі змістом роботи над проектом.

Діяльність студентів: Обговорення теми та мети проекту для одержання інформації.

Жовтень – Пошук і підбір об’єктів дослідження: визначення джерел інформації, визначення способу збору інформації та її обробка, визначення форми і способу представлення проекту, розподіл обов’язків між членами групи.

Діяльність викладача: Пропонує ідеї для виконання проекту, корегує діяльність студентів.

Діяльність студентів: Формулюють задачі проекту і виробляють план дій.

Листопад – зйомка об'єктів, проведення опитування. Збір інформації. Вибір оптимального ходу проекту.

Діяльність викладача: Спостерігає і корегує діяльність студентів

Діяльність студентів: Поетапно виконують намічені задачі

Грудень – підготовка сценарію.

Січень-лютий – перегляд і відбір матеріалів, обробка даних.

Березень-квітень – завершальний етап зйомок. На підставі аналізу отриманої інформації робляться висновки.

Діяльність викладача: Корегує діяльність студентів.

Діяльність студентів: За результатом проведеної роботи аналізують інформацію, оформлюють проект.

Травень – монтаж фільму і підготовка до захисту проекту.

Червень – захист проекту.

Результат: створено навчальний відеофільм з культурології та основ філософських знань “Тасмниця Кам’яної могили”.

Міжнародний проект “Спільна історія – спільне майбутнє”

Співпраця між країнами є дуже важливим кроком, для розвитку, культурного обміну, а найголовніше – це відносини між людьми, особливо в молодому віці, тому, що вони руйнують всі бар’єри та відмінності.

В рамках польсько-української програми проведено даний міжнародний проект. Заходів було декілька, але найбільш перспективний – обмін групами молоді. У Приморську протягом тижня перебувала польська група сформована зі студентів гімназії в Кандитах. А потім з зустрічним візитом в Польщі прийняли побратимську групу студентів з

міста Приморська. З часом народилась ідея участі творчою молоді у фольклорних фестивалях. Танцювальний колектив коледжу був запрошений в м. Добре Місто, м. Ілава. Приємно те, що поляки з повагою сприймають українську національну культуру. Ми зрозуміли, що для розуміння один одного знання мови не є обов'язковим. Музика, танці не потребують перекладу вони об'єднують людей різних національностей.

Можна уявити скільки задоволення отримали наші студенти від участі в цьому міжнародному проекті.

Висновки: Метод проектів – це спосіб розробки проблеми (технологія), який має завершитись реальним практичним результатом. Технологія проектування дозволяє студентам досить повно реалізувати потенціал самостійної науково-дослідної діяльності за допомогою різноманітних джерел інформації, що поєднується з аналізом самостійного створення інформаційної продукції. Тематика проекту може стосуватися якогось теоретичного питання навчальної програми з метою поглиблення знань з певної проблеми, а також окремих практично-актуальних питань з одного предмета або різних галузей.

В роботі над проектами реалізується тісний взаємозв'язок між навчальною діяльністю та самостійною творчістю студентів, де викладач виступає в ролі консультанта-координатора.

Література:

1. Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник Автор укладач Федорчук Є. І. Кам'янець-Подільський. АБЕТКА 2006, – 212 с.
2. Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами // Відкритий урок. – 2004. – №5/6.
3. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика

його викладання». Навчально-методичний посібник. Аліксійчук О. С., Федорчук В. В. Кам'янець-Подільський, 2008.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Токарчук А. О.,

*студентка факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Вавренюк М. Г.,

*студентка факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Петрик М. О.,

*студентка факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Бартків О. С.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Східноєвропейський національний*

Протягом останніх двох десятиріччів відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим з розвитком мережі Інтернет, що дало змогу пересилати необхідну кількість даних з одного кінця світу в інший, вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих.

Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. У ході реформування освітнього процесу в закладах освіти прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку та використання різноманітних технологій.

Проблемам розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних (Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон ін.) та вітчизняних (О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський) вчених. Та, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання, без застосування всіх можливостей принципово нових форм і методів навчання.

На сьогодні не має одностайного підходу науковців до визначення поняття «дистанційне навчання». Дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування [2, с. 7].

Ю. Биков розглядає дистанційне навчання як форму організації і реалізації навчально-виховного процесу, за якою його учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) здійснюють навчальну взаємодію принципово і переважно екстериторіально (тобто, на відстані, що не дозволяє і не передбачає безпосередню навчальну взаємодію учасників віч-на-віч) [1, с. 191]. **Є. Полат розглядає дистанційне навчання як** форму навчання, при якій взаємодія педагога і студентів між собою здійснюється на відстані і відображає всі властиві навчальному процесу компоненти (мету, зміст, методи, форми, засоби навчання), що реалізуються специфічними засобами, інтернет-технологіями або іншими засобами, які передбачають інтерактивність [4, с. 25]. **Доповнює вказане визначення дистанційного навчання А. Хуторський, який наголошує, що це** навчання за допомогою засобів телекомунікацій, при якому суб'єкти навчання (студенти, педагоги, тьютори) маючи просторову або часову віддаленість здійснюють загальний навчальний процес, спрямований на створення ними зовнішніх навчальних продуктів і відповідних внутрішніх змін (збільшень) суб'єктів навчання [5].

Отже, на основі поданих поглядів вчених резюмуємо, що дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та за допомогою сучасних телекомунікацій створює інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування.

Аналіз поглядів вчених (В. Биков [1], Є. Полат [4], А. Хуторський [5]) дозволив нам визначити ознаки дистанційного навчання: фізичне віддалення викладача від деяких чи всіх учасників освітнього процесу; використання освітніх мультимедійних засобів і електронних ресурсів; забезпечення телекомунікацій між суб'єктами; продуктивний характер освітнього процесу.

Мета дистанційного навчання полягає у формуванні системи знань, умінь і навичок шляхом застосування комунікаційних технологій та з врахуванням оптимальної організації праці. Ця мета, на наш погляд, є діагностично сформульованою, оскільки можливо підібрати методи та форми для визначення рівнів сформованості знань, умінь та навичок.

До завдань дистанційного навчання нами віднесено: формування оптимального змісту навчального матеріалу; формування навичок самостійності, творчого виконання завдань та ін.

У ході реалізації дистанційного навчання важливим є дотримання принципів гуманістичності навчання; пріоритетності педагогічного підходу під час проектування освітнього процесу в системі дистанційної освіти; педагогічної доцільності (застосування нових інформаційних технологій); вибору змісту освіти; мобільності навчання; неантогоністичності дистанційного навчання існуючим формам освіти [2].

Форми дистанційного навчання можуть бути різноманітні: за кількістю учнів (індивідуальні, мікрогрупові, групові, масові); за місцем навчання (самостійна робота); за дидактичною метою (лекції, практичні завдання, ІНДЗ, відео конференції, форуми). Серед методів дистанційного навчання ефективними є: методи самонавчання, індивідуалізованого викладання і навчання, методи, яким характерна активна взаємодія між всіма учасниками навчального процесу [1].

О. Корбут визначає декілька організаційно-методичних моделей дистанційного навчання: *навчання по типу екстернату* (орієнтоване на екзаменаційні вимоги закладів освіти, воно призначається для суб'єктів, які з певних причин не могли відвідувати стаціонарні навчальні заклади); *навчання на базі одного закладу освіти* (система навчання з застосуванням нових інформаційних технологій, включаючи комп'ютерні телекомунікації для учасників освітнього процесу, які навчаються не стаціонарно, а на відстані, заочно або дистанційно); *співробітництво*

декількох закладів освіти (співробітництво в підготовці програм заочного дистанційного навчання дозволяє зробити їх більш якісними і менш вартісними); *автономні освітні установи, спеціально створені для цілей дистанційної освіти* (передбачає навчання значної кількості учасників з закладів освіти різних міст, навіть країн); *автономні навчальні системи* (навчання за допомогою телебачення або радіопрограм, а також додаткових друкованих посібників); *неформальне, інтегроване дистанційне навчання на основі мультимедійних програм* (орієнтоване на навчання дорослої аудиторії, тих людей, які з якихось причин не змогли закінчити школу і отримати середню освіту) [3]. Учений зазначає, що *для проведення дистанційного навчання обов'язковими є наступні елементи*: дистанційні курси; веб-сторінки й сайти; електронна пошта; форуми й блоги; чат і ICQ; теле- і відеоконференції; віртуальні класні кімнати та інше [3].

На наш погляд, використання технологій дистанційного навчання дозволяє знизити витрати на проведення навчання; проводити навчання великої кількості людей; підвищити якість навчання за рахунок застосування сучасних засобів, об'ємних електронних бібліотек та інше.

У процесі аналізу педагогічної літератури нами визначено наступні переваги технології дистанційного навчання: гнучкість (технологія особистісно-орієнтована й створює зручні умови для засвоєння матеріалу протягом 24 годин на добу й 7 днів на тиждень); передбачає колективну роботу над різноманітними завданнями; сприяє розвитку самостійності та відповідальності; передбачає можливість врахування індивідуальних темпів навчання учнів, насичений і швидкий зворотній зв'язок. До недоліків використання цієї технології відносимо такі: не за всіма предметами можна проводити навчання дистанційно; відсутність візуального контакту педагога і студента (учня); неможливість

коригувати самостійну роботу; не у всіх студентів (учнів) є доступ до інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, дистанційне навчання визначаємо як сучасну продуктивну технологію навчання, яка базується на принципах відкритості, широкого використання комп'ютерних навчальних програм різного призначення за допомогою сучасних телекомунікацій, яка створює інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування. Будучи результатом об'єктивного процесу інформатизації суспільства та освіти і вбираючи в себе кращі риси інших форм, дистанційне навчання увійшло в XXI століття як найбільш перспективна, синтетична, гуманістична, інтегральна форма здобуття освіти.

Література:

1. Биков В. Ю. Дистанційна навчання / В. Ю Биков // Енциклопедія освіти України / Акад. пед. наук України; Головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 191-193.
2. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 102 с.
3. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи /О. Г. Корбут [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1123>.
4. Полат Е. С. Дистанционное обучение [Текст] / Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Владос, 2005. – 192 с
5. Хуторской А. В. Принципы дистанционного творческого обучения / А. В Хуторский // Интернет-журнал «Эйдос». – 1998. – 11 ноября. <http://eidoss.ru/journal/1998/1111-05.htm>

**АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Хміль Н. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри інформатики

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

м. Харків, Україна

В умовах поступового впровадження хмарних технологій в освітній процес гостро постає проблема у вчителів готових до їх ефективного використання, спроможних адаптуватися до педагогічних новацій, здатних до самоосвіти та саморозвитку в цьому аспекті.

Метою нашого дослідження вбачаємо характеристику актуальних напрямів проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності не є новою, вона привертає постійний інтерес учених (О. Антонова, Є. Барібіна, О. Біда, І. Богданова, О. Будник, Г. Васянович, Н. Волкова, О. Глузман, В. Гриньова, Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Дичківська, В. Євдокімов, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, В. Ковальчук, В. Корнелюк, В. Кремень, В. Осадчий, Ю. Пелех, Г. Пономарьова, І. Прокопенко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, М. Чобітько та інші).

Проблемам оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів приділена увага в наукових дослідженнях

О. Глузмана, Н. Дем'яненко, В. Ковальчука, В. Корнелюка, В. Осадчого, Ю. Пелеха, М. Чобітька, В. Шахова та інших. Зокрема, у дисертаційному дослідженні В. Ковальчука обґрунтовано теоретичні засади модернізації професійної і світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя. Доведено, що сучасний стан підготовки вчителя залежить від модернізації всієї системи освіти, яку автор розглядає як частину трансформації, удосконалення, просування вперед, як розробку і реалізацію нових цілей, завдань, пріоритетів, стратегій розвитку освіти. Модернізація педагогічної освіти повинна базуватися на гармонізації взаємодії двох складових процесу навчання – викладання й учіння, де б педагог та учень виступали як партнери суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Обґрунтовано необхідність оновлення змісту педагогічної освіти. Осучасненню підлягають і педагогічні технології. На часі – упровадження новітніх інформаційних технологій, дистанційного навчання, дискурсних форм спілкування педагога і студента [3].

У дослідженні Ю. Пелеха розкривається ціннісно-смісловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога; теоретичні та методологічні основи базової педагогічної освіти майбутніх учителів висвітлюються В. Шаховим; методологічні засади професійно-педагогічної освіти, особливості її розвитку в контексті неперервної освіти – освіти впродовж життя досліджує О. Щербак; на можливості особистісно орієнтованої освіти у формуванні професіоналізму майбутніх педагогів наголошується у монографії М. Чобітька.

Успіх професійного навчання визначається готовністю студента до професійно-спрямованої діяльності (М. Дьяченко, І. Зимня, Л. Кандилович, О. Леонтьєв, В. Моляко, К. Платонов, А. Прангішвілі, Р. Сімко, В. Чичикін, Д. Узнадзе та інші). Різні проблеми формування готовності вчителя до професійної діяльності висвітлені в наукових розвідках М. Болтенкова, Л. Гончаренка, К. Дурай-Новакової, М. Кобзева,

Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, А. Ліненко, С. Максименка, В. Масленнікової, О. Мороза, Ю. Пелеха, В. Сластьоніна та інших.

У межах визначеної проблематики доречним є звернення до досліджень в яких розкриваються теоретичні та практичні аспекти організації навчальної співпраці суб'єктів педагогічного процесу в мережному інформаційно-освітньому середовищі за допомогою Інтернет-сервісів.

Так, у наукових розвідках авторами обґрунтовано принципи на яких базується мережна інформаційна взаємодія учнів у процесі навчальної діяльності; визначена роль та уточнені компетенції мережного викладача; запропонована принципова функціональна схема колективної навчальної діяльності у мережному інформаційно-освітньому середовищі (Я. Ваграменко, Г. Яламов); продемонстровано позитивний вплив інтернет-взаємодії суб'єктів освітнього процесу на розвиток їх пізнавальної активності, розкрито етапи, особливості організації, фактори впливу та ризики педагогічної взаємодії в мережі Інтернет (В. Машарова); розкрито педагогічний потенціал організації співпраці на базі Інтернет-сервісів, запропоновано методика організації навчальної та дослідницької співпраці учнів та студентів на базі Інтернет-технологій, наголошується на доречності використання проектних методів роботи та групових форм співпраці для відпрацювання дій щодо планування, контролю та самоконтролю, оцінювання отриманого результату для досягнення метапредметних результатів, які пов'язані з мотиваційною та регулятивною діяльністю (В. Артеменко, Л. Варченко-Троценко, М. Золочевська, Н. Морзе, Є. Патаракін, О. Туманова, Г. Яламов та інші).

Цілком переконані, що в процесі успішного формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі важливим аспектом є організація мережної педагогічної комунікації, особливості

комунікаційної діяльності педагога в мережному середовищі, комунікаційних освітніх технологіях і педагогічних засобах їх реалізації (Н. Волкова, І. Розіна Т. Носкова, Г. Буднікова, О. Кущенко та інші).

Формуванню готовності вчителя до використання Інтернет-технологій у професійній діяльності присвячені роботи Є. Романова та І. Останнього. Проблема підготовки майбутнього вчителя природничо-математичних дисциплін до використання Інтернет-підтримки висвітлена у роботі С. Криштоф. Розробка моделі процесу поетапного формування у педагогів дидактичних умінь застосування мережного інтерактивного засобу навчання, в якому інтегруються сервіси Google та дидактичні інформаційні ресурси була представлена у дисертації С. Кузьміна.

Цінними напрацюваннями в контексті досліджуваної проблеми є наукові роботи в яких обґрунтовуються стратегії та способи, зміст, форми та методи використання хмарних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів, зокрема: вчителя інформатики (Т. Архіпова, Т. Зайцева, В. Олексюк, Н. Стеценко, Т. Ткачук, В. Шевченко та ін.); математики (М. Попель, О. Жерновнікова); астрономії (І. Ткаченко); педагогів-музикантів (І. Горбунова, М. Помазенкова, І. Товпич та ін.); дефектологів (О. Леханова); учителів початкової школи (Н. Бахмат, Є. Маркова, О. Шиман та ін.).

Зокрема, у публікації [1] Т. Архіпова та Т. Зайцева розкривають методичні підходи до формування у майбутніх учителів інформатики розуміння технології «хмарних обчислень». У науковій розвідці Н. Стеценко та Г. Ткачук пропонується використовувати хмарні технології у підготовці майбутніх учителів інформатики і як зміст підготовки, і як засіб [4]. У свою чергу, у публікації Н. Бахмат розкриваються методичні підходи щодо підготовки майбутнього вчителя початкової школи з метою оволодіння ними компетенціями в галузі планування роботи

загальноосвітнього навчального закладу, шляхом застосування хмарного сервісу SkyDrive [2].

На увагу також заслуговують наукові публікації Н. Сороко та М. Шиненко, в яких авторами обґрунтовано та охарактеризовано функціональні можливості хмарних обчислень провідних компаній Google, Microsoft, IBM, з точки зору їх необхідності для здійснення навчального процесу в мережі Інтернет, розроблено класифікацію деяких хмарних технологій відповідно до їх використання у навчальному процесі, описані заходи цих компаній, які проводяться ними з метою допомоги вчителям оволодіти хмарними технологіями для підвищення рівня їх професійної діяльності, спроектована модель розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів на базі хмарних обчислень, визначені основні вимоги та елементи цієї моделі [5].

Отже, можна зробити висновок, що у педагогічній науці проблема формування професійної готовності до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі складна та багатоаспектна. Спеціальні дослідження щодо формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій вітчизняною педагогічною наукою тільки починаються як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Література:

1. Архіпова Т. Л., Зайцева Т. В. Використання «хмарних обчислень» у вищій школі. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 17. С. 99–108.
2. Бахмат Н. В. Застосування хмарних технологій у процесі вивчення циклу професійно-орієнтованої гуманітарної та соціально-економічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С. 103–111.

3. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ковальчук В. Ю. – К., 2006. – 34 с.
4. Стеценко Н. М., Ткачук Г. В. Підготовка вчителя інформатики в умовах використання хмарних технологій. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих учених та студентів, 18-19 листопада 2015 р. – Полтава : ФОБ Болотін А. В., 2015. С.74–76.
5. Шиненко М. А., Сороко Н. В. Використання хмарних технологій для професійного розвитку вчителів (зарубіжний досвід). *Інформаційні технології в освіті*. 2012. Вип. 12. С. 206–214.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Шиман О. І.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри початкової освіти

Бердянський державний педагогічний університет

м. Бердянськ, Україна

В освіті України продовжується реформування, спрямоване на оновлення її змісту, технологій навчання і виховання. Подальшому удосконаленню системи освіти слугуватиме Концепція Нової української школи [1], яка була презентована Міністерством освіти і науки України напередодні нового 2016/2017 навчального року. Вона передбачає впровадження нових стандартів, програм, підручників, нових підходів до

підготовки вчителів. Міністерство освіти і науки, розробляючи нове покоління освітніх стандартів, планує використання оновлених базових навчальних програм, а також всебічне залучення варіативних програм, підручників, посібників та інших засобів, як друкованих, так і електронних. У концепції Нової української школи серед 10-ти ключових компетентностей, що пронизують усі освітні галузі та предмети, які вивчає учень, під номером 05 зазначена *Інформаційно-цифрова компетентність*. «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом успіху Нової школи» [1, с. 10].

У 2017/2018 навчальному році 100 шкіл по всій Україні пілотують проект нового Державного стандарту початкової загальної освіти [2], а в 2018/2019 навчальному році за цим стандартом будуть навчатись усі перші класи. У пропонованому проекті зміст освіти групується за 9 освітніми галузями, вперше окремо виділена *Інформатична освітня галузь* (ІФО), метою якої визначено «формування в учня/учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій, ... безпечна та етична діяльність в інформаційному суспільстві» [2, с. 16]. За цією освітньою галуззю у проекті сформульовані загальні очікувані результати за 4 наступними напрямками:

1. Знаходження, подання, перетворення, аналіз, узагальнення та систематизація даних, критичне оцінювання інформації для розв'язання життєвих проблем.
2. Створення інформаційних продуктів та програм для ефективного розв'язання проблем, творчого самовираження.
3. Використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та (або) споживач.

4. Усвідомлення наслідків використання ІТ для себе, суспільства, довкілля та сталого розвитку, дотримання етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії.

Нині МОН завершує роботу над навчальними програмами за галузями початкової школи і у грудні 2 варіанти проектів Типових освітніх програм для початкової школи було розміщено на сайті міністерства для громадського обговорення (<http://mon.gov.ua/citizens/zv%E2%80%99yazki-z-gromadskisty/konsultaciyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya-2017.html>).

Під час підготовки навчальних програм визначаються змістові лінії відповідних освітніх галузей. Так, у 1-му варіанті в *Інформатичній освітній галузі* визначено наступні змістові лінії: «Інформація. Дії з інформацією»; «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією»; «Комп'ютерні програми. Меню та інструменти»; «Об'єкт. Властивості об'єкта»; «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання»; «Алгоритми». У 2-му варіанті пропонуються такі змістові лінії: «Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)»; «Моя цифрова творчість»; «Комунікація та співпраця»; «Я і цифрові пристрої»; «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві».

Незважаючи на деякі розбіжності у формулюванні назв змістових ліній, в обох варіантах програм визначаються єдині підходи до результатів навчання, основані на об'єктно-орієнтованому підході. Так, при вивченні теми «Інформація» молодшим школярам важливо дати розуміння концепції організації даних та їх опрацювання, поступово формувати у них поняття того, що всі дані можна подавати за допомогою певних структур, вибір яких здійснюється за конкретними ознаками та правилами. Знайомити учнів молодшого віку із фундаментальними структурами даних варто послідовно: спочатку це мають бути поняття «множина», «список», «таблиця», «масив» та основні операції з

елементами зазначених структур. Далі учнів доцільно навчати роботи з нелінійними структурами даних, такими як граф та дерево, адже ознайомлення молодших школярів з елементами теорії графів є реалізацією на практиці наочності як одного з провідних дидактичних принципів навчання.

Роботу з інформаційними продуктами (тексти, зображення, відео тощо) рекомендується розпочинати з освоєння молодшими школярами графічних редакторів, спочатку з розгляду готових графічних зображень (автономно та в Інтернеті), роботи з розмальовками та графічними конструкторами (зображеннями з геометричних фігур), доповнення зображень підписами чи коментарями; у наступних класах слід пропонувати до освоєння графічні редактори різних типів – растрові й векторні, зокрема для побудови схем (графів), діаграм, колажів на матеріалі різних предметів початкової школи, а також роботу з електронними картами, наприклад, з сервісом Google Earth.

При освоєнні навичок роботи з електронними текстами рекомендується починати з тем «Сприймання тексту в електронних книгах» та «Орієнтування в списку книг електронної бібліотеки», далі більш широко використовувати табличні і графічні можливості текстових редакторів.

При роботі з програми та пристроями для спілкування в Інтернеті передбачається освоєння операцій над вікнами на прикладі вікна браузера, вдосконалення навичок роботи з маніпуляторами на прикладі on-line ігор, тренажерів, перегляд навчальних відео, карт в Інтернеті, співпраця в мережі. Також слід ознайомлювати учнів із ресурсами для самоосвіти (враховуючи вікові особливості), рекомендувати конкретні кроки щодо навичок безпеки дитини в інформаційному середовищі.

Весь зміст навчального матеріалу та державних вимог до рівня навчальних досягнень молодших школярів оновлених програм

Інформатичної освітньої галузі отримали нове формулювання з передбаченням, що учень/учениця може практично виконувати дії на стаціонарному, портативному чи мобільному пристрої, незалежно від різноманіття операційних систем та від того, чи в інсталюваній програмі на ПК буде виконуватись, чи в хмарному середовищі.

Очевидно, що навчальний предмет «Інформатика» має потужний інструментарій для розвитку молодших школярів, саме тому слід не тільки забезпечити опанування учнями зазначених у програмі вимог до знань та вмінь, а і сприяти формуванню навичок XXI століття: спільна робота, комунікація, пошук інформації, критичне мислення. У зв'язку зі змінами підходів до інформатичної підготовки учнів актуалізується проблема удосконалення дидактичного забезпечення для навчання окремих тем початкового курсу інформатики. На особливу увагу потребує добір змісту навчальних завдань, що повинен бути тісно пов'язаний із потребами учнів, мати застосування у реальному житті. Важливим чинником є використання знань з інформатики для формування медійної та інформаційної грамотності молодших школярів як складової успішності у навчанні інших предметів.

Література:

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
2. Проект Державного стандарту початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkcXJ4R3UtSkNCVmc/view>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Яцькова О. О.,

викладач загальнотехнічних дисциплін

Вінницький технічний коледж

м. Вінниця, Україна

Якість освіти – один з основних критеріїв конкурентоспроможності фахівця. Конкурентоспроможність – актуальна проблема у всіх сферах діяльності. У будь-якому вигляді конкуренції конкурентоспроможна особистість виступає активним суб'єктом, який пізнає і перетворює дійсність, володіє свідомістю, волею, здатна діяти цілеспрямовано. Конкуренція є головною рушійною силою розвитку особистості. Якість освіти в напрямку технічної творчості передбачає облік світових тенденцій розвитку освіти та використання сучасних методів освітніх технологій в навчальному процесі; створення умов, спрямованих на досягнення намічених освітніх результатів.

Актуальність. У сучасному процесі антропогенезу людини розвиток креативних здібностей стає нагальною потребою в навчанні та вихованні підростаючого покоління. В цьому зацікавлені індивідуум, держава і суспільство. Цього вимагає і XXI століття, яке характеризується як початок переходу до високих технологій, що суттєво впливає на умови, засоби і характер трудової діяльності людини, висуваючи на одне з перших місць розвинуті технічно-творчі здібності. Їх розвиток повинен здійснюватися, зокрема, підготовкою студентів на дисциплінах загальнотехнічного циклу, де змістом роботи повинна бути технічна творчість, а не існуючі нині репродуктивні методи навчання.

Аналіз світового досвіду реформування освіти дає можливість зробити висновки, що вихід з даної ситуації полягає у стратегічному визначенні принципу багатоваріантності і множинності структури, змісту і методів системи неперервного навчання як основи її функціонування. Цей принцип є визначальним у галузі теорії і практики навчання фундаментальних і прикладних дисциплін. У тактичному плані ефективним розв'язанням проблеми може бути обґрунтування і створення інтегрованих курсів в яких обов'язковим етапом буде практична діяльність з використанням елементів технічної творчості. Крім того, актуальність дослідження визначається тим, що у навчальних закладах технічні дисципліни не повинні розглядатися як вузькі супутні навчальні дисципліни у політехнічній та фаховій підготовці, оскільки вони є основою передових технологій і виробництва, засобом росту економічного потенціалу держави.

У вік глобальних науково-технічних перетворень загальнотехнічна освіта є наріжним каменем прогресу, основою людського світорозуміння. Знання технічних наук значною мірою визначає формування цілісної наукової картини світу, сприяє інтелектуальному розвитку особистості. Оновлення, модернізація змісту загальнотехнічної освіти стають нагальною потребою часу. Електроніка, електротехніка, матеріалознавство – науки практикоорієнтовані, їх вивчення немислиме без суб'єктивної практичної діяльності студентів.

Методологічною та теоретичною основою дослідження теми є загальні положення про технічну творчість, як специфічну здатність студента до розвитку творчих здібностей; загальні положення про технічну творчість студентів, де органічно поєднуються навчальні завдання, пов'язані з формуванням певних знань, умінь і навичок до технічної діяльності; працю, як важливу складову всього навчально-

виховного процесу та педагогічно організованого середовища; дослідження практичного використання технічної творчості.

Рівень професійної компетентності майбутнього спеціаліста нині визначається підходами до формування знань студентів викладачами загальноосвітнього та професійного циклів. Так, процес засвоєння знань із загальнотехнічних дисциплін, які є професійно значущими для фахівців технічного профілю, є досить складним через значне інформаційне навантаження і, водночас, позбавленим емоційності у сприйнятті навчального матеріалу. Важливою умовою підвищення рівня засвоєння знань студентами вищих навчальних закладів є як розуміння специфіки змісту технічних дисциплін, так і оновлення методів їх викладання. Таким чином, якість підготовки майбутніх фахівців пов'язана із здатністю сприймати навчальний матеріал і водночас використовувати свої знання на практиці.

Основними завданнями студентів є опанування науково-технічними даними, які є необхідними для професійної діяльності; формування вміння використовувати знання та набуті навички для вирішення практичних завдань, формування вміння користуватися різними інструментами і технічними засобами; освоєння технологічної культури і культури праці, моральне і естетичне виховання, формування вміння самостійно здобувати знання.

Ці завдання реалізуються при викладанні таких дисциплін: «Електротехніка та електроніка», «Матеріалознавство», «Електроніка мікро та наноелектроніка» «Основи електроніки та мікроелектроніки». В основі лежить багаторівневий принцип навчання. В процесі навчання використовуються різні методи. Розглянемо деякі з цих методів:

Репродуктивний або *пояснювально-ілюстративний метод*: студент знає, з чого треба виходити, через які проміжні результати пройти при вивченні теми, як їх досягти, його функції в навчанні зводяться до

того, щоб запам'ятати все це і в потрібний момент відтворити. Використання цього методу в технічній творчості можливе лише в невеликій мірі та з іншими активними методами для досягнення найбільшого ефекту. Наприклад, використання цього методу нами було апробовано на вивченні напівпровідників.

Евристичний метод навчання: студент знає з чого виходити і що робити. Якщо проміжні результати відомі, але спосіб їх отримання не повідомляється, то доводиться пробувати різні шляхи, користуючись безліччю евристик.

Проблемний метод навчання: якщо не відомі і проміжні результати, і шляхи їх досягнення, студент стикається з протиріччям між наявними знаннями і необхідними, тобто потрапляє в проблемну ситуацію.

Модельний метод навчання: коли вихідні умови не виділяються педагогом, а відбираються самим студентом залежно від його розуміння завдання. З цих умов він отримує результати, порівнює їх з планованими. При наявності розбіжності між очікуваними та отриманими результатами студент повертається до початкових умов, вносить в них зміни і знову проходить весь шлях.

Метод проєктів. Метод проєктів – це навчання, де цільовою установкою є способи діяльності і відповідно накопичення фактичних знань. У повній формі робота над проєктом проходить в кілька стадій: вивчення теоретичного матеріалу на заняттях, підготовка, планування, пошук додаткової інформації, дослідження, результат або висновки, звіт, оцінка результатів і процесу. При цьому ми, як викладачі допомагаємо студентам у пошуку джерел, самі є джерелом інформації, координуємо весь процес, підтримуємо та заохочуємо студентів, підтримуємо безперервний зворотній зв'язок. Проєктне навчання активізує навчальну діяльність студентів, тому що воно особистісно-орієнтоване,

використовує безліч дидактичних підходів, самомотивує, підтримує педагогічні цілі на всіх рівнях, дозволяє вчитися на власному досвіді і досвіді інших у конкретній справі.

Звідси можна зробити висновок, що метод проектів найбільш вдало підходить для підсумкового контролю знань студентів. Даний метод включає в себе кропітку та творчу роботу студента, що показує його гарну підготовку та засвоєний матеріал. Велику роль також відіграє можливість студентом продемонструвати свій проект та поділитися досвідом з колегами.

Для розвитку технічної творчості також ми застосовуємо давно відомий і ефективний *метод завдань*. Завдання складаються так, що їх можна виконати, застосовуючи формально знання основних дисциплін або користуючись порадами, що містяться в рекомендаційній літературі. Студенти конструюють прилади, моделі і технічні установки на підставі технічних вимог, що пред'являються до даної конструкції: певної потужності і швидкості обертання, визначених величин струму і напруги тощо [3, с. 113].

У технічній творчості необхідно враховувати різний рівень сприйняття студентами матеріалу. Тому потрібний індивідуальний підхід до кожного студента в залежності від рівня початкової підготовки, від швидкості засвоєння матеріалу. Я вважаю що крім індивідуальної роботи важливим є метод самонавчання, не характерний для традиційного навчання. Його призначення надати можливість спілкуватися на заняттях між собою, обмінюватися досвідом. На практиці це застосовується під час виконання лабораторних робіт. Суть даного методу полягає в тому, що студентам можна запропонувати самостійно виготовити обладнання для виконання лабораторної роботи, або виконати додаткове завдання і дослідити виготовлений пристрій.

Технічна творчість студентів була і залишається явищем далеко не формальним і вельми корисним. Вона завжди позитивно впливає на мотивацію навчання студентів, розвиває їх творчі здібності, формує технічно-конструкторські знання і вміння. Зважаючи на те, що загальнотехнічні дисципліни мають надзвичайно велике загальнокультурне та світоглядне значення, їх, все таки, слід презентувати студентам і як прикладні науки. Студенти повинні розуміти і відчувати, що наприклад фізика є науковою базою техніки, і не лише зі слів викладача або зі сторінок підручника. Вже, навіть, під час викладу нового матеріалу викладач може спонукати студентів до пошуку можливого використання одержуваних ними знань на практиці, зокрема для створення нових приладів, пристроїв тощо. Нобелівський лауреат Петро Капіца підкреслював, що «для розвитку природничих наук будь-яке теоретичне узагальнення повинно обов'язково перевірятися на досліді» [2, с. 195].

В своїх працях С. В. Коршак наголошує на необхідності розвитку мислення, технічної творчості та винахідництва молоді, самостійності в навчанні та продуктивності праці. Він підкреслює, що «виняткове значення мають лабораторні й практичні заняття, які повинні акцентувати увагу студентів не лише на формуванні практичних умінь і навичок, а й на ознайомленні з сучасними методами дослідження, на оцінці достовірності й точності знайдених результатів» [4, с. 31].

О. Ф. Кабардін рекомендує роботу над кожним завданням починати з пошуку можливих варіантів теоретичного розв'язування поставленої задачі, вибору кращого з них. Далі потрібно спланувати і виконати необхідні експерименти, скласти звітні таблиці, накреслити графіки, виконати рисунки, оцінити границі похибок вимірювань, сформулювати висновки про результати експериментальних досліджень, оформити звіт [1, с. 89].

Після вивчення теоретичних питань на загальнотехнічних дисциплінах необхідно використовувати технічну творчість, як засіб підтвердження набутих та здобуття нових знань, розкриття взаємозв'язку «наука – техніка» і розвитку творчих здібностей тих, хто навчається. Підкреслимо, що практично всі теми дозволяють орієнтувати студентів на практичне застосування одержаних ними знань, а відтак можуть бути предметом технічної творчості.

Сьогодні досвід практичної роботи спонукає до практикоспрямованості при вивченні загальнотехнічних дисциплін. Значна увага при їх вивченні приділяється самостійній пізнавальній діяльності студентів при виконанні лабораторних робіт, практичних завдань, фронтальних експериментів. Це надає можливість прослідковувати чіткі причинно-наслідкові зв'язки в науці, сприяє не лише розвитку практичних навичок, але й технологіям співробітництва та формуванню комунікативної компетентності.

Мета використання технічної творчості залучення студентів до технічної діяльності, трудова підготовка технічних спеціалістів, навчання раціоналізаторству та винахідництву. Формою технічної творчості студентів було практичне виконання різноматнітних технічних завдань через виготовлення лабораторного обладнання та технічних об'єктів, які мали, в порівнянні зі зразком, зміни, що покращувало їх функціональні та фізичні характеристики. Профільними дисциплінами технічної творчості студентів є: «Фізика 2», «Електротехніка та електроніка», «Матеріалознавство», «Електроніки мікро та наноелектроніки», «Основи електроніки та мікроелектроніки»

У процесі залучення студентів до технічної діяльності застосовано очні та заочні консультації; обговорення та дослідження на заняттях. Засобами залучення студентів до технічної творчості є:

представлення кращих технічних робіт студентів, залікові та екзаменаційні підсумкові проекти.

Використовуючи такі методи навчання викладачі нададуть змогу студентам опрацювати вивчений теоретичний матеріал, а також будуть мати можливість самостійно попередньо підготуватися до виконання практичних і лабораторних робіт. Разом з тим це дає можливість осучаснити тематику лабораторних і практичних робіт, використати нові прийоми та методи підсумкового контролю, що розвиває навички ознайомлення студентів з виготовленням та реальною роботою створених приладів, які використовуються під час вивчення дисципліни.

Література:

1. Белошицький О. О. Технічна творчість учнів у вирішенні проблем сучасної трудової підготовки. Збірник наукових праць, Спеціальний випуск. / Уманський державний університет імені Павла Тичини. – Київ: Науковий світ, 2006, – с. 87 – 98
2. Коршак Є. В. Фізика: підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Є. В. Коршак, О. І. Ляшенко, В. Ф. Савченко – К. : Перун, 2004. – 287 с.
3. Тарара А. М. Технічна творчість учнів основної школи у процесі проектної і технологічної діяльності: навчально – методичний посібник/ Тарара А. М. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 134 с.
4. Щука А. А. Электроника. Учебное пособие / А. А. Щука. – СПб.: БХВ – Петербург, 2005. – 800 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

ТРАМПІЗМ У КОНТЕКСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ

*Інтріаго Е. П. М.,
студентка історичного факультету
Донецький національний
університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Актуальність теми дослідження обумовлена двома аспектами. *По-перше*, вивчення такого явища як зовнішньополітична традиція США допомагає розуміти більш широкі процеси в міжнародних відносинах, через розкриття цієї проблеми вдосконалюється наше розуміння міжнародних відносин як таких. *Другий аспект* актуальності дослідження обумовлений тим, що в роботі йде мова про зовнішню політику провідної держави світу, яка суттєво, якщо не ключовим чином, впливає на стан і розвиток міжнародних відносин. До того ж, говорячи окремо про таке явище як трампізм, як певну специфічну модель зовнішньополітичної традиції США, можна прослідити, вже на даному етапі, її значний вплив на події міжнародної системи та міжнародного життя. Влучним прикладом тут виступає нещодавні події на Близькому Сході. Рішення президента Дональда Трампа про переніс американського посольства до Єрусалиму, на що кожен попередній президент накладавав вето, викликало широку критичну відповідь з боку провідних держав, а на самому Близькому Сході ряд серйозних демонстрацій та воєнних сутичок. По суті, однієї промови в Сполучених Штатах, як було продемонстровано, є достатньо щоб дестабілізувати окремих регіон світу, тож, вивчення

особливостей американської зовнішньої політики і як вона впливає на міжнародну систему в цілому є важливим для науковців у бідь якій точці світу.

У дослідженні американської зовнішньополітичної традиції серед провідних науковців склалося два підходи. Перший є традиційним та полягає в історично-тематичному огляді еволюції зовнішньої політики Сполучених Штатів, її основних цінностей, принципів та ідеологічних засад. В рамках цього підходу зовнішня політика США досліджувалась в контексті реалізму та ідеалізму, інтервенціонізму та ізоляціонізму, протекціонізму та прихильності вільним ринкам. Окрім того, особлива увага була приділена окремим складовим американської культури, що значно вплинули на формування поглядів громадян Сполучених Штатів на роль країни на міжнародній арені, таким як концепція «американської виключності» та цінності протестантського сегменту електорату, які часто недооцінюють. В рамках традиційного підходу більшість праць аналізують зовнішньополітичну традицію США саме через реалістичну та ідеалістичну школи, поділяючи історію зовнішньої політики на, цитуючи У. Макдугала [1, с. 5], Новий Завіт та Старий Завіт, відповідно до яких Америка є або обітованою землею, яка може зберегти свої цінності якщо не буде втручатися в міжнародні справи, або державою хрестоносців, місія якої врятувати світ, що потерпає від війн та насилля.

Другий підхід розуміння американської зовнішньополітичної традиції був запропонований американським дослідником Уолтером Расселом Мідом та є новаторським серед наукових шкіл. Згідно цього підходу він виділяє чотири школи зовнішньої політики США, які спираються на ключові соціо-культурні особливості американської нації [2, с. 86]. Тож, першим з них є школа гамільтоніанства, представники якої вважають міцний союз між національним урядом і великим бізнесом ключовим фактором як внутрішньої стабільності, так і

стабільності за кордоном, і віддають перевагу інтеграції країни в світову економіку на вигідних умовах. Друга школа – вільсоніанство, представники якої стверджують, що Сполучені Штати мають як моральне зобов'язання, так і важливий національний інтерес у поширенні американських демократичних та соціальних цінностей у всьому світі, створюючи неконфліктуючу міжнародну спільноту, що керується принципом верховенства права. Джефферсоніанство формує третій підхід, представники якого впевнені, що американська зовнішня політика повинна бути менш занепокоєною поширенням демократії за кордоном, аніж її збереженням вдома; історично вони скептично ставляться до гамільтоніанської чи вільсоніанської політик, які втручаються в справи міжнародного співтовариства та збільшують ризики війни. Останній підхід включає велику популістську школу – джексоніанство, яка вважає, що найважливішою метою уряду США як у закордонній, так і у внутрішній політиці має бути фізична безпека та економічний добробут американців. Через аналіз та висвітлення ключових історичних та культурних аспектів цих чотирьох шкіл, в роботі були більш детально пояснені походження та еволюція американської зовнішньополітичної традиції, зроблено її загальний теоретичний огляд.

В контексті запропонованого підходу У. Р. Міда був зроблений компаративний аналіз феномену трампізму та школи джексоніанства на предмет концептуальної кореляції. Так, було встановлено, що приход до влади Дональда Трампа все ж таки можна вважати поверненням духу Ендрю Джексона в американську політику. Джексоніанці складають основний сегмент електорату новообраного президента, та поділяють більшість його цінностей. Прихильність поняттям ізоляціонізму, патріотизму, честі, націоналізму, протекціонізму, індивідуалізму простежуються як у самому корені цінностей джексоніанської школи так і у політиці Дональда Трампа. Прикладами цієї тези слугують слоган

президентської кампанії «Америка перш за все», те, що у своєму зверненні до ООН, як підрахували експерти, Д. Трамп використав варіації слова «незалежність» 21 раз, підкреслюючи націоналістичний підтекст промови та курсу зовнішньої політики; військова активність Америки, що співпадає з військовим духом джексоніанців, в цьому контексті особливо цікава риторика президента щодо Північної Кореї та загрози їй «вогнем і люттям», що дуже доречно принципам ведення війни «з позиції максимальної сили» представниками джексоніанства; відказ від Трансатлантичного партнерства на користь одностороннім, більш вигідним, за думкою президента, угодам тощо.

В роботі був окреслений вплив глобального підйому популізму на обрання президентом Дональда Трампа, зокрема розглядався американській електорат. Так як головний сегмент прихильників новообраного президента складають джексоніанці, поняття популізму було проаналізовано в контексті цінностей саме цієї частини американської нації. Прихід до влади представників популістських сил є не новим в американській історії, а сам підйом руху почався ще до того, як Дональд Трамп висунув свою кандидатуру на пост президента та почав брати активну участь у політиці країни. Багато дослідників називають це зламом порядку ліберального консенсусу та настанням нової ери авторитарного популізму.

Повертаючись до чотирьох підходів У. Р. Міда, в роботі було приділено увагу питанню, на яке сам дослідник не дає відповіді, а саме: чи можна ці чотири традиції узагальнити під назвою Американська зовнішньо-політична традиція, чи вони є достатньо автономними підходами. Був зроблений висновок, що їх можна вважати елементами одного явища – зовнішньополітичної традиції США, тому що, не зважаючи на принципово різні ідейні аспекти та принципіальні засади цих елементів, як то більш глобалістський підхід чи більш ізоляціоністський,

чи керуються прихильники цих підходів моральними принципами чи застосовують реалізм, усі ці підходи об'єднує те, що вони базуються на цінностях американського суспільства, тобто, системоутворюючим чинником виступають саме цінності, а не національні інтереси, як наприклад в Європі. Те, що саме цінності, які обумовлені культурною унікальністю народу США та історичних обставин що його сформували, формують основу всіх чотирьох традицій і дозволяє їх розглядати як чотири різновиди однієї традиції, одного явища.

Література:

1. McDougall W. Promised Land, Crusader State: Houghton Mifflin, Boston, 1998. 304 pp.
2. Mead W. R. Special Providence: The American Foreign Policy Tradition, New York: Routledge, 2002. 392 pp.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА: МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА ТА ЛІКВІДАЦІЯ НАСЛІДКІВ ТЕХНОГЕННОЇ АВАРІЇ (1986-2017)

*Линник А. О.,
магістрант кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики
Донецький національний
університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

*Чарських І. Ю.,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних*

Аварія на Чорнобильській АЕС, – найбільша техногенна катастрофа ХХ століття, – продемонструвала світу не тільки великомасштабні економічні та екологічні, але й соціально-психологічні наслідки. Вона вплинула на долі мільйонів людей, вимагала максимальної мобілізації сил та засобів, інтенсивної міжнародної співпраці для подолання жакликих наслідків, ліквідація яких продовжується й зараз. Найбільшої шкоди радіація, викиди якої відбувалися після вибуху реактору, завдала трьом колишнім союзним республікам: Українській РСР, Білоруської РСР і Російській РФСР. Чорнобильська аварія мала сильний транскордонний вплив. Потоками вітру радіоактивні опади були занесені навіть до віддалених районів Європи. За різними показниками, від 18 до 22% радіонуклідів йоду та цезію осіли у Центральній та Південно-Східній частині Європи, Північній Італії та на території скандинавських країн [6].

Міжнародний контекст проблеми включає такі аспекти, як шкода іміджу держави та ставлення до отримання міжнародної допомоги, які в науковій літературі вивчені недостатньо.

Зусилля по ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи варто розділити на два періоди: до та після розпаду СРСР. Техногенна катастрофа сталась на території великої держави, очільники якої керувались власним баченням щодо ліквідації наслідків катастрофи та міжнародної допомоги. Після розпаду Радянського Союзу, молода та незалежна Україна виявилася нездатною самостійно, у повній мірі, без

міжнародної допомоги, впоратися з існуючими довготривалими наслідками, усунення яких продовжується вже довгий час.

Перші дії з ліквідації наслідків катастрофи розпочались негайно. Фактично, в лічені дні після аварії на Чорнобильській АЕС була створена й функціонувала багаторівнева централізована система управління локалізації аварії на ЧАЕС та ліквідації її наслідків. Було створено урядову комісію на чолі із заступником Голови Ради Міністрів СРСР Борисом Щербиною, а також, республіканські комісії, обласні штаби, військові формування та оперативні групи цивільного захисту [5]. У 1986 році, під час кризової фази, були прийняті три доволі ефективних контрзаходи: гасіння пожежі на реакторі, евакуація всіх жителів міста Прип'ять та спорудження саркофагу. Ці рішення мали як свої переваги, так і недоліки.

Упродовж кількох годин після аварії, палаючий реактор з військових літаків почали засипати тонами суміші з піску, глини, свинцю, щоб якомога швидше перешкодити викидам радіоактивних речовин в атмосферу. З 1986 по 1987 роки, було задіяно 350 000 працівників аварійно-рятувальних служб, працівників АЕС, службовців місцевих правоохоронних органів і пожежників [4, с. 10]. На жаль, на першому етапі аварійно-відновлювальних робіт в зоні відчуження, значним недоліком стала відсутність ефективно налагодженої системи захисту ліквідаторів. На відміну від першого, друге рішення, про евакуацію людей, було прийнято з запізненням, з точки зору небезпечного радіоактивного фону. Лише 27 квітня розпочалась евакуація населення міста Прип'ять. За даними МАГАТЕ, загальна кількість евакуйованих у 1986 році загалом склала понад 116 тис. осіб [3, с. 24].

Аварія мала серйозний вплив на стан психічного здоров'я та добробуту популяції в цілому. Евакуація та переселення стали глибоко травматичним досвідом для багатьох людей через втрату економічної

стабільності та відсутності можливості повернутися до своїх будинків. Для багатьох, навіть, існувала психологічна напруга з точки зору навішування «соціальних ярликів» як «опроміненої особи» (англ. exposed person) [8]. Дуже часто евакуйовані і переселені люди стикалися на новому місці з забобонами і страхом. Їх відносили до чорнобильців, які можуть «заразити» інших своєю радіоактивністю. Це, особливо, торкнулося молодого покоління. Наприклад, їм виявилось дуже важко знайти партнерів і створити сім'ю, оскільки «нечорнобильці» боялися можливих генетичних ушкоджень [1; 7]. Третім контрзаходом стало спорудження саркофагу. Варто наголосити, що упродовж катастрофи, СРСР рішуче притримувався позиції самостійного вирішення проблем техногенної катастрофи та ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Незважаючи на запропоновану допомогу з боку ООН та США, Радянський Союз взяв на себе головні координаційні дії щодо усунення наслідків транскордонної аварії, відмовившись від міжнародної допомоги та поклавшись загалом на власні сили, аби в очах Заходу відповідати статусу наддержави. Лише у 1990 році радянський уряд визнав необхідність міжнародної допомоги.

Другий період охоплює 1991-2017 рр. 1991 рік – розпад СРСР, як відомо, був особливо важким. Хоча СРСР і виділив 10 млрд. 300 млн. рублів на ліквідаційні заходи, гроші були використані частково, а під кінець 1991 року – виключно із державних бюджетів України, Білорусі та Російської Федерації [2, с. 189]. За часів незалежності, Україна, як молода держава, через затяжну економічну скруту, лише за допомогою країн-донорів (США, Німеччини, Австрії, Канади, Франції та інших), міжнародних проєктів (Міжнародний Чорнобильський Проєкт, Чорнобильський фонд «Укриття», Чорнобильський Форум) та організацій (МАГАТЕ, ООН, ФАО, ЮНЕП, ВООЗ, НКДАР та інші) здатна справлятися з існуючими проблемами. Тобто, тільки після розпаду СРСР

до боротьби із наслідками катастрофи почали повною мірою залучатись міжнародні гуманітарні актори та надаватись міжнародна допомога. За рахунок міжнародної технічної допомоги на майданчику ЧАЕС наразі реалізуються чотири великі міжнародні проекти: 1) план здійснення заходів на об'єкті «Укриття» (ПЗУ) – побудова нового безпечного конфайнмента (НБК), має завершитися до кінця 2017 року; 2) будівництво сховища відпрацьованого ядерного палива (СВЯП-2), роботи завершилися у 2016 році; 3) будівництво заводу з переробки рідких радіоактивних відходів (ЗПРРВ), завершилося у грудні 2014 року; 4) спорудження промислового комплексу поводження з твердими радіоактивними відходами (ПКПТРВ) ЧАЕС завершилось, здійснюється введення в експлуатацію ПКПТРВ [2, с. 34]. Допомога спрямована на мінімізацію та усунення залишків радіонуклідів у зоні ЧАЕС.

Отже, ліквідація наслідків техногенної катастрофи на ЧАЕС умовно поділяється на два періоди. Перший період характеризується, так би мовити, «ізоляціонізмом» СРСР та відмовою від широкомасштабної міжнародної допомоги через позицію керівництва держави щодо достатності потенціалу подолання з опорою на наявні ресурси у країні. Позиція зрозуміла: отримання зовнішньої допомоги (матеріальної, технічної, організаційної тощо) пов'язане з певним обмеженням суверенітету, що, мовляв, негативно впливає на імідж і статус держави. Другий період характеризується неможливістю самостійного усунення довготривалих наслідків аварії незалежною Україною. Йому притаманна чітко виражена міжнародна технічна та економічна допомога. Порівняння цих періодів доводить, що замовчування масштабів лиха та несприйняття зовнішньої допомоги з іміджевих міркувань тягне за собою небезпеку зволікання з прийняттям оперативних рішень і впливає на їх якість, гальмує застосування міжнародного досвіду й послаблює ефективність заходів з ліквідації наслідків катастрофи, що призводить до більших

матеріальних втрат і негативно відбивається на населенні. Тому іміджеві втрати, принаймні у середньостроковій перспективі, неминучі, – через те, зокрема, що такий підхід створює додаткові небезпеки для великої кількості людей, які й без того опинилися в скрутному становищі, і це неодмінно набуває розголосу. Натомість, відкритість до міжнародного співробітництва у разі катастрофи, яка сталася, сприяє ефективності ліквідації наслідків, полегшує навантаження на держбюджет і свідчить про гуманітарну орієнтованість політики, а підкреслення цього може бути такою складовою у побудові державного брендингу, яка є більш цінною, ніж наголос на самостійній спроможності й суверенності під час додання наслідків катастроф.

Література:

1. Александрвський Ю. Динаміка психічного здоров'я населення в районах, постраждалих під час аварії на Чорнобильській АЕС: матеріали Міжнар. конф. 24-28 травня 1995 Україна. – Київ. – 1995. – 10 с.
2. Двадцять п'ять років Чорнобильської катастрофи. Безпека майбутнього. – Київ: КІМ, 2011. – 356 с.
3. Краткая история Чернобыльской аварии/ ICR.URL:http://www.chernobyl.info/Portals/0/Docs/Buklet_IBRAE_2010.10.29_part2.pdf
4. Чернобыльский Форум: 2003–2005: Наследие Чернобыля: медицинские, экологические и социально-экономические последствия и рекомендации правительствам Беларуси, Российской Федерации и Украины. – Вена: МАГАТЭ, 2006. – 58 с.
5. Шойгу С. 25 лет Чернобыльской катастрофы: Итоги и перспективы преодоления ее последствий в России 1986–2011: Российский национальный доклад / С. Шойгу, Л. Большова. – Москва, 2011. – 82 с.

6. Яблоков А. И. Чернобыль: последствия катастрофы для человека и природы/ А. И. Яблоков, В. Б. Нестеренко, А. В. Нестеренко. – Киев: Наука, 2007. – 376 с.
7. Bromet E. Psychological and perceived health effects of the Chernobyl disaster: a 20-year review / E.Bromet -HealthPhysics. – 2007. – Vol. 93(5). – pp. 516–521.
8. Health effects of the Chernobyl accident: an over view WHO. – 2006.URL: http://www.who.int/ionizing_radiation/chernobyl/background/en